

Ειδικό θέμα περιβάλλοντος
7ου

ΠΕΡΙ ΑΛΛΩΝ

Μουζακίτης Σταύρος
04102003

Αντίθεση ή συμπληρωματικότητα;

**Φύση –
Πολιτισμός.**

A photograph of a stone wall with a white plastic bag and a small plant growing from a crack. The wall is made of rough, grey stone blocks. A white plastic bag is crumpled and stuck in a crack between two stones. A small, dark, leafless plant is growing from the same crack. The lighting is bright, casting shadows on the wall.

Η πόλη - θυσία

*Αναγκαίο κακό ή η 'άλλη
όψη';*

κριτική

*ευθυνοφοβία, εξιλέωση, μαζική
απενοχοποίηση*

Μεταξύ ενδιαμεσοτήτων

Το δάσος από τα ξύλα του καίγεται

Καθως το περιεχομενο και οι στοχοι του μαθηματος δεν αποβλεπουν αναγκαστικα στην επιτοπια καταγραφη, στην αναλυση των διαφορων περιβαλλοντικων συνθηκων των υπο μελετη περιοχων και στη διαμορφωση ολοκληρωμενων σχεδιαστικων προτασεων, σε συνδυασμο με την προσωπικη μου εκτίμηση οτι τα παραπανω είναι δυνατο να καλυφθουν ακρως ικανοποιητικα απο τις εργασίες των υπολοίπων της σπουδαστικης ομαδας, επελεξα να ασχοληθω με μια συντομη θεωρητικη διερευνηση ορισμενων πτυχων του ζητηματος που συνηθως θίγονται ελαχιστα στα πλαίσια της εκπαιδευτικης διαδικασίας (κυρίως ως εμμεσες νυξεις που αντανακλουν συγκεκριμενες αποψεις και γνωμες διδασκοντων – ίσως σε αυτο να εγκειται και ενα μεγαλο μερος της δυσκολίας τους), αλλα που εντουτοις διαδραματίζουν καίριο ρολο στα αστεακα τεκταινομενα. Ως αναποσπαστα μερη των εκαστοτε κοινω-νικων, πολιτικων και των εν γενει ψυχολογικων παραγοντων απο τους οποίους επηρεαζονται και εξαρτωνται οι πολυπλοκοι μηχανισμοί παραγωγης του χωρου, δεν θα ηταν υπερβολικο να εχουν κι αυτα μια στοιχειωδη παρ-ουσία, με τη μορφη μιας εργασίας πανω σε ενα θεμα που τα αφορα αμεσα και αποτελεί αν μη τι αλλο αντικείμενο του μαθηματος.

Στο βαθμο που τα ζητηματα αυτα αποτελουν κυρίως αντικείμενα γνωσης (και οχι απαραίτητα υποκείμενα γνωμης) ικανα να επηρεασουν σημαντικα τις κοσμολογικες αντιληψεις, επομενωσ και τις γενικότερες φιλοσοφικες αποψεις και υπαρξιακες στασεις του δεκτη τους, δε μπορεί να θεωρουνται ασχετα σε συζητησεις περί περιβαλλοντος και θεωρίας αρχιτεκτονικης, που αφορουν αμεσα στο συσχετισμο η την αντιπαραθεση αναλογων θεσεων, τουλαχιστον οσο αυτη φιλοδοξεί να υπερβεί την απλη κτιριοδομία η την αποκλειστικα φονξιοναλιστικη επεμβαση, ως δυνητικος φορεας νοηματων, συστημα συμβολων η ερεθισμα ικανο να προκαλεί συγκίνηση, με δυναμη να λειτουργεί καταλυτικα και μεταλλακτικα για ηθικα συστηματα και κοινωνικες συμπεριφορες. Σε τελικη αναλυση, είναι η τοποθετηση πανω σε θεματα αστικης φιλοσοφίας απο την οποία εξαρταται τοσο ο τροπος που τα δημιουργηματα της αρχιτεκτονικης διαβαζονται, κατανοουνται, κρίνονται και πανω απ' ολα βιωνονται, στις πολεις η στο περιβαλλον τους, οσο και ο ίδιος ο τροπος, η διαδικασία, οι αρχες, οι κανονες με βαση τους οποίους σχεδιαζονται και κατασκευαζονται απο παντος τυπου 'αρχιτεκτονουντα' υποκείμενα.

Άλλωστε, οι περισσοτερες διαμαχες στο χωρο της αρχιτεκτονικης, είτε ξεκινουν ως καθαρα ακαδημαϊκες διαφωνίες π.χ. πανω σε ζητηματα αισθητικης, είτε αντανακλουν ευρυτερες διαφορες ως προς κοινωνιολογικες η πολιτικες αντιληψεις, εστιαζουν σχεδον χωρίς εξαιρεση γυρω απο το 'νοημα', τις αιτίες η τους σκοπους, την αληθεια η το ψευδος, τη γνησιοτητα, την αυθεντικοτητα, την πρωτοτυπία, την ιδιοτελεια, την ανυστεροβουλία και αλλα τετοια θεματα καθαρα φιλοσοφικης

χροιας (εκτος αν αποτελουν απλως ενα ειδος προκαλυμματος που συντηρει μια περιεργη
'αναγκη' για επαγγελματικες διαφωνιες...).

Μια πρώτη προσέγγιση θα μπορούσε να αφορά το κλασικό πρόβλημα της *εφικτότητας* των οποίων προθέσεων, σε περιρρεοντα καθεστωτα που δεν τις ευνοουν. Χωρίς δηλαδή να αμφισβητείται η αξία των γενικών και ειδικών γνώσεων που παρέχονται η η ενημέρωση, η διδασκαλία και η πρακτική άσκηση πάνω σε τρόπους και μεθόδους σχεδιαστικών επεμβάσεων που θα είχαν καλές προοπτικές θετικών επιπτώσεων, καθίσταται αμφισβητούμενο το κατά ποσόν μπορεί να είναι αποτελεσματική αυτού του τυπού η καλλιέργεια της *περιβαλλοντικής ευαισθησίας* όταν προκειται να δραστηριοποιηθεί εντός μιας συνθηκής γενικευμένης, ίσως και διογκωμένης, *‘υπαισθησίας’*.

Όπως δηλαδή έχει γίνει προ πολλού κατανοητό ότι δεν είναι δυνατό να ασκείται η πολεοδομία η η χωροταξία, για παράδειγμα, (τμήμα των οποίων αποτελεί και ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός) χωρίς καλή γνώση του οικονομικού συστήματος, της πολυπλοκότητας, των περιορισμών αλλά και των δυνατοτήτων που παρέχουν οι μηχανισμοί του, έτσι και η μαθητεία πάνω στον περιβαλλοντική μερίμνα και τον σχεδιασμό μερικοποιείται και εξασθενεί όταν δεν αναφέρεται σε όλο το φάσμα των παραγόντων από τους οποίους εξαρτάται. εν αναφερομαι μονο στη γνώση των εμπλεκόμενων φορέων, αλλά και σε αυτή των διαφορετικών αποψεών και τυπών συμπεριφοράς, με τις ιστορικές η ψυχολογικές τους εξαρτήσεις που πιθανώς τους ερμηνεύουν και τους καθιστούν πιο κατανοησίμους, ακόμα και με τις εναλλακτικές κοσμοθεωρίες η τις φιλοσοφικές αποψεις από τις οποίες τελικά καθορίζονται και οι αντίστοιχες στασεις και πρακτικές.

Επειδή λοιπόν φαίνεται (οχι σε όλους) πως ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους τα πράγματα λίγο εξαρτάται από τις γνώμες και τις προθέσεις των ειδικών η των (μη έχοντων ειδικό συμφέρον) ευαισθητοποιημένων, εάν αυτό γίνεται αντιληπτό ως πρόβλημα, στο βαθμό που υπάρχει πραγματική ασυμμετρία ανάμεσα στον συνειδητοποιημένο που γνωρίζει και σε αυτόν που παίρνει τις αποφάσεις (και συνήθως κερδίζει), θα οφείλε να απασχολεί τη διδασκαλία και τη γενικότερη συζήτηση πέρα από τα στενά όρια της υποχρεωτικής κατάθεσης σχεδιαστικής πρότασης.

Η συγκεκριμένη εργασία μπορεί λοιπόν να έχει το χαρακτήρα μιας προσπάθειας συντομής κριτικής διερεύνησης ορισμένων από τις συνιστώσες του προβλήματος, αυτών που έχουν κυρίως να κάνουν με τους παραγόντες διαμορφώσης των διαφορών αποψεών και στασεων, καθώς και τα

εμποδια που εγείρονται στην προσδοκία της μεταξυ τους συμφωνίας, αν βεβαια δεχουμε οτι αυτη θα ηταν αναγκαία για την επίλυση του.

Η συζήτηση σχετικά με το 'Περιβαλλον' δεν είναι φυσικά καινούρια υποθεση. Κρατάει απο τις απαρχες της μετα-βιομηχανικής εποχής. Για τους νεότερους ανθρωπους βεβαια, οσους δεν αριθμουν περισσότερο απο 25 χρονια ας πουμε, ο αναλογος προβληματισμος δε μπορεί παρα να είναι προσφατος, χωρίς αυτο , να σημαίνει πως συνιστα και κοινοτοπία για τους μεγαλυτερους.

Ο εν λογω προβληματισμος εχει λειτουργησει ως αφορμη και συμβολο συσπείρωσης η ταυτοποίησης διαφορων κοινωνικων ομαδων, φτανοντας στο σημείο να μετατρεψει σε (εστω προσωρινους η μερικους) συμμαχους παρα-δοσιακους υπερορθολογιστες του επιστημονισμου, αναρχοαυτονομους, κομμουνιστες και γενικα αριστερίζοντες 'αντικαπιταλιστες', μεχρι και διαφορους τυπους οπαδων νεοπαγανιστικων και μυστικιστικων τασεων. Κατα και-ρους εχει περασει απο διαφορες φασεις μοδας και απαξίωσης.

Αρκετες είναι και οι φορες που τοποθετείται στο επίκεντρο φιλοσοφικων προβληματισμων σχετικά με το μελλον του πλανητη, την εξελιξη της ζωης, το ενστικτο της επιβίωσης και της αναπαραγωγης σε σχεση με τα παραδοξα της αυτοκαταστροφικότητας, καθως και σε διαφορων ειδων τελεολογικες μεταφυσικες γυρω απο το 'σκοπο' του κοσμου κτλ. Γεγονος ομως είναι πως κατα την παροδο του χρονου οι πολλαπλες διαστασεις που παίρνει το ζητημα αντί να αμβλυνονται κατω απο μια κοινη συνειδητοποίηση μοιαζουν να μεγαθυνονται και μαζί με αυτες μεγαθυνονται και οι αντιφασεις τους. Ακομα και αν περισσοτεροι ανθρωποι φερονται να συμφωνουν σε γενικες γραμμες, τα κολληματα που προκυπτουν απο διαφορες στις λεπτομερειες που αφορουν τους ακριβείς ορους 'δρασης', τους στοχους η τα κίνητρα, πληθαίνουν. Κατα συνεπεια, οσο το προβλημα γίνεται πιεστικότερο, ακομα και μικροτερης εκτασης, σε σχεση με το παρελθον, καταστροφικα συμβαντα (η καταστρεπτικες επεμβασεις) μοιαζουν με τραγωδίες.

Η σταση απεναντι στα προβληματα καταληγει να επενδυεται με ενα είδος φιλοσοφικής αμηχανίας σχετικά με τα εσωτερα αίτια που οδηγουν σε αυτες τις αντιφατικες καταστασεις και χαρακτηρίζεται απο ενα είδος συγχυσης που οδηγεί σε αδρανεια, καταληγοντας να τα ενισχυει. Μεσα σε αυτο το χαος των διαφορων, που καλλιεργεί τη συγχυση, την ατομικη αμηχανία και την κοινωνικη αδρανεια, εχει νοημα η αναγνωριση εκείνων των επιμερους αιτιοκρατιων που οριοθετουν τις

κατανομες ευθυνων, μεσω της επισημανσης του ανομοιογενους βαρους η της διαφορικης επιδραστικότητας της καθεμιας και της επιβεβαίωσης ορισμενων διακρίσεων ως προς τα ποσοστα επίγνωσης που κατεχουν και που αναπαραγουν.

Ας τονιστεί στο σημείο αυτό ξανά η σημασία αυτής της φιλοσοφικής κατά κάποιον τρόπο διαστασης του ζητήματος, καθώς από αυτήν εξαρτάται σε τελική ανάλυση η τοποθέτηση του καθενός γύρω από το ζήτημα, είτε αυτή παίρνει τη μορφή μιας απλής αποψης σε κάποια κούβεντα, είτε μιας εμπειριστωμένης αρθρογραφίας, είτε αναλαμβάνει την ευθύνη σχεδιαστικών επεμβάσεων. Σε συνέχεια με τα παραπάνω, το περιβαλλοντικό πρόβλημα φαίνεται να τοποθετείται συχνά στο ενδιαμέσο της σχέσης φύσης και πολιτισμού, η οποία παραδοσιακά νοείται ως σχήμα αντιθετικό. Στον πρόσφατο διαγωνισμό για την αναπλάση της εισόδου της Ολυμπίας, το επεξηγηματικό κείμενο που συνοδεύει την πρόταση ξεκινά ως εξής:

«Η είσοδος στην πόλη είναι η είσοδος στον κόσμο, τον κόσμο τον από τον άνθρωπο φτιαγμένο. Η είσοδος στην πόλη είναι το όριο της με τη φύση, το κατώφλι που συνδέει τα ανθρώπινα με τα φυσικά. Κάθε είσοδος σε κάθε πόλη συμβολίζει την πορεία από το απόλυτα φυσικό στο απόλυτα ανθρώπινο».

Προσωπική μου εκτίμηση είναι πως ένα από τα πιο βασικά περιβαλλοντικά προβλήματα είναι η ίδια αυτή η αντίληψη της σχέσης φύσης και πολιτισμού ως αντιθετικού διπολού. Παραδοσιακά δεν δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο ότι η αντίθεση είναι και αυτή κομμάτι ενός άλλου διπολού, στον δεύτερο πόλο του οποίου τοποθετείται η συμπληρωματικότητα. Παράλληλα, στη σχέση φύσης και πολιτισμού ελλοχεύουν και άλλα μοντέλα πέρα από αυτά της κλασικής διαλεκτικής, όπως π. χ. η γενεαλογική εξέλιξη. Ο πολιτισμός, ερμηνευμένος στη βάση της νευροβιολογικής παρουσίας του ανθρώπινου εγκεφάλου, δε μπορεί παρά να κατανοείται ως φυσικό προϊόν. Ακόμα και η άνευ αντιρρήσεων παραδοχή ότι η εξέλιξη οδηγήθηκε προς αυτή την παρουσία ύστερα από την υπερβάση ενός 'κρίσιμου σημείου' πέραν του οποίου πυροδοτείται μια αυτοτροφοδοτούμενη συνεξέλιξη βιολογικών καταβολών και πολιτισμικού χαρακτήρα ικανοτήτων δεν αρκεί ως τεκμηρίο ικανό να καταρρίψει την αποψη ότι ο πολιτισμός κα-ταγεται από τη βιολογία και όχι το αντίστροφο. Μπορεί η κατανόηση της βιολογίας να είναι προϊόν του πολιτισμού, αλλά όχι η ίδια η βιολογία. Μορφές ζωής και εξέλιξης υπήρχαν πολύ πριν έρθει ο νοησιάρχικος πολιτισμός για να την 'ανακαλύψει' και θα μπορούσε να υπάρχει για αρκετό καιρό ακόμα ερημίν του. Το ζήτημα είναι γνωστό στους κύκλους όσων ασχολούνται με την κοινωνιοβιολογία ως 'το πρόβλημα της οντολογικής πρωτοκαθεδρίας του βιολογικού ή του κοινωνικού παραγοντα'. Εκτίμηση μου είναι

πως οσοι υποστηρίζουν οτι αυτη ανηκει στον δευτε-ρο δυσκολα αποφευγουν τις μεταφυσικες παραδοχες για την ερμηνεία των αρχεγονων καταβολων του πολιτι-σμου, χωρίς αυτο να σημαίνει οτι είναι εξαρχης ανοητο η λαθος ορισμενες πτυχες του να εξεταζονται χωριστα.

Μπορεί να μοιαζει ταυτολογικο, αλλα εκτιμω πως υπαρχει μια τεραστια διαφορα αναμεσα στην θεωρηση που ξεχωρίζει τον ανθρωπο απο τη φυση, απο αυτην που αναγνωρίζει διαφορετικες μορφες φυσης, με την πιθανοτητα να ανταγωνίζονται η μια την αλλη. Προκειται για μια διαφορα κοσμοθεωρησης, ίσως αρχικα απλη, που ενδεχομενωσ (αυτο)μεγεθυνεται σημαντικα, οσο επηρεαζει μακροπροθεσμα ευρυτερες αντιληψεις και στασεις. Ας σημειωθει πως δεν θεωρω ως πρωτευον προβλημα τις στρεβλες αντιληψεις που η παραμεληση τις συμπληρωματικοτητας των δυο πολων η της γενεαλογικης τους σχεσης ενδεχομενωσ επιφερει, απλως νομίζω πως η κατανοηση μιας τετοιας εννοιας *εξελικτικής αυτοαναδίπλωσης*, ως σημαντικης πτυχης του ιστορικοεξελικτικου μηχανισμου του περιβαλλοντος, εχει περισσοτερες πιθανοτητες να προσφερει λυσεις στην κατευθυνση της αποτελεσματικης σχεδιαστικης επεμβασης.

Περα ομως απο αυτα οφείλουμε να αναγνωρίσουμε και μια θεμελιωδη ασυμμετρία μεταξυ φυσης – πολιτισμου. Οχι οτι η φυση εξαρταται απο τον πολιτισμο περισσοτερο απο οτι ο πολιτισμος απο τη φυση, αλλα οτι το βαρος της συνειδητοτητας, της ικανοτητας μακροπροθεσμων εκτιμησεων και της δυνατοτητας επιλογης και αναληψης κρίσιμων αποφασεων πεφτει αποκλειστικα στο μερος του πολιτισμου. Η φυση, σε πείσμα των τελεοκρατικων αντιληψεων που τροφοδοτουνται κυρίως απο ψυχοσυναισθηματικες προβολες των φορεων τους, είναι τυφλη ως προς το μελλον. Για την υπαρξη, τη διαιωνιση και την εξελιξη της αρκεί η αιτία (οι αιτίες), οχι ο απωτερος σκοπος. Οι εννοιες της αιτίας και του σκοπου παραδοσιακα συγχεονται η ταυτίζονται στο πλαίσιο της προσωπικης αντλησης υπαρξιακου νοηματος. Ίσως πραγματι για αρκετα χρονια να μην ηταν εφικτος ο διαχωρισμος της τελικης φυσης του σκοπου με την 'αρχικη' φυση της αιτίας, το οτι ο μεν *αποβλέπει* στο μελλον ενω η δε απλως *προκύπτει* απο το παρελθον. Είναι κρίσιμο να αποσαφηνιστεί η διαφορα τους σημερα.

Το πραγματικο ομως προβλημα που αναδυεται είναι το οτι οι ανθρωποι, ως προϊοντα μιας μη σκοποθετικης διαδικασίας, προκυπτουν ως οντα με αυτοσυνείδηση και αίσθηση σκοπου.

Εκφρασμενη αυτη ως αναγκη – επιθυμία – ταση επιβίωσης και αναπαραγωγης και επεκτεινομενη σε συλλογικο επίπεδο ως προσωπικη ψυχολογικη προβολη της εξαρτησης απο τη διαιωνιση ενος ολοκληρου είδους, αποκαλυπτει τροπον τινα και το λογο υπαρξης της ολης κουβεντας, της σχετικης με την περιβαλλοντικη επιβαρυνση και την υποθεση – πιθανοτητα περι αυτοκαταστροφης.

Καπου εδώ (οχι όμως ακριβώς εδώ) ανακυπτει το γνωστο φιλοσοφικο προβλημα της υποκειμενικης συνείδησης, το οποίο η μεταμοντερνα φιλοσοφία επιχειρεί να υπερβεί αντιμετωπίζοντας το κατα καποιο τροπο σαν λυση, αναγοντας το δηλαδη αξιωματικα σε βασικη και αναποτρεπτη προϋποθεση της ίδιας της δραστηριοτητας του φιλοσοφείν. Εν είδει φτηνης ποιητικης φλυαρίας, θα μπορούσε το εν λόγω προβλημα να παρομοιαστεί με τεραστιο φραγμα, πίσω απο το οποίο κοχλαζει μια τεχνητη θαλασσα απροσδιοριστίας, πεδίο καταλληλο ωστε να κολυμπουν συγκρουομενα τα μιμιδιακα πρωτοπλασματα επιθυμίας, αδιαφορίας, πίστης, γνωμης, γνωσης και αγνοιας, αγνωντας σκοπους και απηφωντας κινδυνους πνιγμου η εγκουματος, μεχρι νεωτερας (νεο τερας) πληροφορίας.

Ο αφ' υψηλου ορμωμενος φιλοσοφικος 'παντεποπτης' (ο διαστροφικος υπεροπτης;) που διατείνεται πως περι-λαμβάνει στο μοντελο του της κατανοησης του κοσμου τα μοντελα ολων των υπολοίπων, χωρίς παραλληλα να ισχυει και το αντίστροφο, δυσκολα απαντα στην κατηγορία περι υπερφίαλου ελιτισμου η στην κοινωνιολογικη κριτικη ερμηνεία του πως βρεθηκε σε αυτη τη θεση, εξίσου δυσκολα όμως τον πείθει κανείς οτι είναι υποχρεω-μενος να το πραξει.

Για να αποφυγουμε πιο επικίνδυνες διανοητικες ακροβασίες, ίσως θα ηταν προτιμοτερο στο σημείο αυτο να παρασυρθουμε για μια ακομη φορα απο τα παραδοσιακα συμπληρωματικα διπολοειδη, που ως χαοτικα εκκρεμη παλινδρομουν ακανονιστα αναμεσα στην απειροτητα των δυνατικων θεσεων (των πιθανων ακυρωσεων η υπερβασεων τους). Άλλωστε, οπως θα γνωρίζουν οι μουσικοί, καθε θεση εχει και την αρση της. Το φυσικο περιβαλλον, ανθρωπογενες και μη, συνιστα ενα τεραστιο πεδίο για μουσικοχορευτικες δημιουργίες και λοιπους αυτοσχεδιασμους. Οσο είναι φυσικό, ενίστε καλο ίσως και αναγκαίο να παίρνει κανείς θεσεις, τοσο είναι απαραίτητο να δίνει και ορισμενες αρσεις...

Σε τευχος του φθινοπωρου 2007 του περιοδικου FUTURA περιεχεται ενα αρθρο της ομαδας *Critical Art Ensemble* αναφορικα με την εννοια και το ρολο της θυσίας σε σχεση με το ευρυτερο φαινομενο ενος εξελισσομενου πολιτισμού. Εκκινωντας απο μια συντομη αναλυση της φυσης της πρακτικης της θυσίας, των αιτίων και των μεθοδων εκφρασης της, σε αρχαίους πολιτισμους, εντοπίζοντας δηλαδη, παραλληλα, στοιχεία του καταγωγικου υποβαθρου της και των περισσοτερο υπορρητων σημαιομενων της, αναφερεται εν συνεχεία στις μορφες με τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί πως εξακολουθεί να απανταται το εν λογω φαινομενο στο συγχρονο κοσμο, συγκαλυμμενο η μεταλλαγμενο, ενω καταβαλλεται και μια αξιολογη προσπαθεια εστίασης στον τυπο της μεταλλαγης που εχει συντελεστεί, καθως και σε ορισμενες ερμηνευτικες προσεγγίσεις του τυπου αυτου (συνδυασμενες με σχετικά βασιμες πιθανοκρατικες μελλοντολογίες).

Συγκεκριμενα, στο αρθρο τονίζεται η επιβιωτικη σημασία της θυσίας στον αρχαίο κοσμο ως εργαλείου διαχείρισης, μεθοδου συσχετισμου με τα υπερτερα του ανθρωπου φυσικα φαινομενα, που μπορεί να παίζουν το ρολο του απαραίτητου τιμηματος με ανταλλαγμα το 'κοινο' καλο της διαιωνισης (εξευμενισμος θεων που παρεχουν ζωη, ευφορία κτλ.), αλλα και που λειτουργουν ως εμμεση (ίσως και αμεση) επιβολη φοβου, ως μεθοδου εξουσίας, εκμεταλλευσης του ευαλωτου ψυχισμου σε σχεση με το θανατο.

Οι μορφες που, κατα τους συγγραφείς του αρθρου, τείνει να παίρνει η θυσία σημερα, είναι ενα αντικείμενο πολλαπλων και ποικιλοτροπων αναγνωσεων καθως και αντίστοιχων οπτικων. Γενικα ομως προβαλλεται η ιδεα οτι μια τετοια ιδιαίτερα περίπλοκη δομη οπως ο πολιτισμος, δεν είναι δυνατον να υπαρξει 'αναίμακτα', ανευ καποιου τιμηματος, σαν απλη (θείκη) δωρεα ανιδιοτελους αγαπης. Στην εννοια, λοιπον, της θυσίας μπορεί γενικα να συμπεριληφθεί οτιδηποτε εχει σχεση με την εννοια του *τιμήματος*, ενος *κάτι* δηλαδη, που πρεπει κανείς να εκχωρησει, να δωσει, να χασει, προκειμενου να αποκτησει *κάτι άλλο*. Βεβαια, για λογους συντομίας, κατανοησης κτλ. αλλα κυρίως για λογους ευκρινους συσχετισμου με την αρχαία εκδοχη, το ζητημα εστιάζεται στην περίπτωση οπου αυτο το εκχωρουμενο κατι, είναι και το 'σπουδαιοτερο', δηλαδη η ανθρωπινη ζωη, περίπτωση που αποδεικνυεται διολου σπανια (τροχαία ατυχηματα – ελευθερία της αυτοκίνησης,

εργατικά ατυχήματα – κέρδος/ κατασκευαστικό κεφάλαιο, αφθονία αγαθών/ φυτοφαρμακα/ δηλητηριάσεις, αθλητισμός/ ντοπινγκ ... αυτοματες γκαραζοπορτες!).

Ως προς την τεκμηρίωση των διαπιστώσεων που γίνονται πάνω στα παραδείγματα συγχρονών εκδοχών θυσίας, η συγγραφική ομάδα είναι, κατά τη γνώμη μου, πειστική και αρκετά διεισδυτική. Το βασικότερο όμως ζήτημα που τίθεται (πάλι κατά τη γνώμη μου), είναι η αυτή ακριβώς η διαφοροποίηση, η αλλαγή του τύπου της θυσίας, που συντελείται κατά τους πιο πρόσφατους αιώνες της πολιτισμικής εξέλιξης, και φυσικά η ερμηνεία του τρόπου, της αιτίας, της διαδικασίας με βάση την οποία συμβαίνει. Προκειται ουσιαστικά για μια μετατόπιση των συμπτωμάτων της, που θα ταίριαζε στον ψυχαναλυτικό ορο του απωθμένου. Κυριότερα χαρακτηριστικά αυτής της αλλαγής είναι (τα + και – σηματοδοτούν την αντίστοιχα θετική ή αρνητική αίσθηση που αφήνουν, από την οποία εξαρτάται η μεταστροφή):

- 1) ο ετεροχρονισμός (το τίμημα δεν πληρώνεται άμεσα, αλλά σε κάποιο μέλλον) (+),
- 2) η αοριστοποίηση/ συγκάλυψη (το αδιευκρίνιστο του ποτέ και πώς συμβαίνει και ποιος είναι ο φυσικός αποδεκτής/ αντικείμενο/ θυμά)(+),
- 3) ο πολλαπλασιασμός των θυμάτων (μέχρι το σύνολο του πλανήτη)(-),
- 4) η καθολικοποίηση (από επί μέρους για κάθε πολιτισμό, πλέον παγκοσμιοποιημένη)(-).

Θα πρέπει να θεωρούνται αυτονοήτα τα στοιχεία συμπληρωματικότητας ή αλληλοεπικάλυψης τους.

Παράλληλα, οι θεωρητικοί της **κοινωνιοβιολογίας** έχουν αναπτύξει την έννοια του **εξελικτικού παραπροϊόντος** ή άλλες θεωρίες όπως αυτή της **αυτοεξαπάτησης** ή της εξέλιξης του **μειονεκτήματος**, στην προσπάθεια ερμηνείας των καταβολών ή της εξελικτικής σημασίας φαινομένων που σύμφωνα με τις τρέχουσες κοινωνικές αντιλήψεις και τα αντίστοιχα ηθικά συστήματα αναγνωρίζονται ως αρνητικά. Σε αυτό το πνεύμα, πέρα από ενδεχομενές πολιτικές ή

φιλοσοφικές διαφωνίες με τον εν λόγω κλάδο, που αποτελούν αντικείμενο μιας άλλης κουβεντας, μορφες κοινω-νικής θυσίας, ως εξελικτικού παραπροϊοντος, θα μπορούσαν να θεωρηθουν (αναλογως υποκειμενικης αποψης πα-ντα) οι δομες εξουσίας, κυριαρχίας και εκμεταλλευσης, ορισμενες ιδιαίτερες εκφανσεις της ιδεολογικης πεποίθη-σης, θρησκευτικα δογματα, καθως επίσης και οι τροποι με τους οποίους το ενα λειτουργεί ως υποβαθρο του άλλου.

Θα μπορούσε λοιπόν η περιβαλλοντική καταστροφή, όπως συμβαίνει ως αποτέλεσμα της εκτεταμένης πολιτι-σμικής δραστηριότητας ή και ως προϋπόθεση της, να αναγνωστεί ως ένα τέτοιου είδους εξελικτικό παραπροϊόν, ένα 'αναγκαίο κακό', η 'απαραίτητη' μορφή θυσίας, η ανταλλαξιμή με κάποιο περισσότερο επιθυμητό κέρδος; εν είναι βεβαίως καινούργια αυτή η αποψη και η υιοθέτηση της, ρητά η υπορρητά εκφρασμένη, είναι συχνοτατή.

Όταν η ζυγάρια, για διαφορούς λόγους, δε γερνει προς κάπου, πλησιαζουμε στο φαινόμενο του 'μοιρολατρη μεμψίμοιρου', ενός τυπου σχιζοειδους πολιτικης προσωπικοτητας που τοποθετείται στο ενδιαμεσο μεταξυ αντι-διαμετρικων αποψεων, οχι ακριβως μη μπορωντας να επιλεξει, αλλα παραδεχομενος ταυτοχρονα και τις δυο (ίσως και περισσοτερες) η αναγνωρίζοντας τα προβληματα αμφοτερων. Κατι περίπου αντίστοιχο με αυτο που οι Deleuze – Guattari ονομασαν 'σωμα δίχως οργανα' (body without organs).

Η εννοια 'πολη – θυσία', ως προϊόν εννοιολογικης αντιστροφης (360 μοιρων!) του αστεακου γίγνεσθαι (που δεν αναφερεται αναγκαστικα στη φαντασίωση μιας ακομα ουτοπίας – διανοητικα αποτυπωμενης, συναισθηματικης, αναπαραστασης του 'τρισδιαστατου αρνητικου' της 'πραγματικης' πολης – αν και θα είχε ίσως ενδιαφερον η διερωτηση σχετικα με το πως θα ηταν αυτη, αλλα της ηδη βιωμενης, υλικης και αντιληπτικης, χωρικότητας) με φροϋδικους ορους θα μπορούσε να σηματοδοτεί μια (νεα;) δυνητικότητα, ως λανθανουσα επιθυμία ενος μερικως απωθημένου, της παραδοχης ενος αναποφευκτου επικείμενου θανατου και της εξίσου 'φυσικης', οχι απαραίτητα αναποφευκτης, ψυχολογικης προβολης που τον επενδυει με αρνητικα συναισθηματα...

Παραμενει βεβαια παντα πιθανη η αντιστροφη των ορων της θυσίας σε σχεση με μια μεταβολη της περιβαλλοντικης συνθηκης, που θα επεβαλλε την επιλογη του προτερα θυσιαζομενου ως νεα προοπτικη δυνητικα ευρυτερου κερδους. Η σχετικη με τα αρχιτεκτονικα θεματα και τις εν γενει περιβαλλοντικες επεμβασεις επιστημη που ασχολείται με κατι τετοιο, οχι βεβαια ως a priori εξασφαλισμενη ιδανικη συνταγη επίλυσης προβληματων, ονομαζεται 'οικομηχανικη' και αφορα ακριβως στο συσχετισμο, στη δημιουργικη συμπαραθεση στοιχείων φυσης και πολιτισμου. Ένας κατα κάποιο τροπο 'πολιτισμικος χειρισμος της φυσης, με ζητουμενο τη λειτουργικη τους οσμωση,

στο βαθμό που η αστακή αρχιτεκτονική τοποθετείται στο επίκεντρο του περιβαλλοντικού προβλήματος, σε συνδυασμό με τη θεωρητική μελέτη της εξέλιξης της καθώς και με την οικονομική πραγματικότητα στην παραγωγή του χώρου.

Παροτι γενικά αποδεκτη και διαδεδομένη σε βαθμο κοινοτοπίας, αυτη η 'σχεση δυναμικης ισορροπίας' μεταξυ αλληλοαποκλειομενων ορων, π.χ. μεταξυ οφελους και απωλειας, κερδους και θυσίας, δεν φαίνεται να παίζει παντα δυναμικο ρολο στο θεατρο της ανταλλαγης αποψεων, της αντιπαραθεσης αντιληψεων και της διαμορφωσης συνειδησεων. Φρασεις οπως 'κατι κερδίζεις, κατι θα χασεις' (και αντίστροφα) η 'δε μπορείς να τα 'χεις ολα', 'δεν μπορείς να κερδίσεις κατι, αν δε χασεις κατι αλλο' κτλ. οντως ακουγονται συχνα, τοσο ως ακαδημαϊκη διδαχη, οσο και ως τυπικη φιλικη συμβουλη με αξιωσεις φιλοσοφικου αποσταγματος, αλλα για καποιο (οχι απαραίτητα αγνωστο) λογο αγνοείται σε ορισμενες περιπτωσεις, οπως λογου χαρη οταν προκειται για την υποχρέωση να υποστηριχθεί καποια ιδεολογικων καταβολων, κοινωνιολογικων συνηθως προεκτασεων θεση. Σε αυτες τις περιπτωσεις παρατηρείται μια συντριπτικα ασυμμετρη εστίαση προς τις απωλειες, τα αρνητικα, ενω κανονικα συνοδευεται και απο κριτικες δριμυτατες.

Είναι ομως γεγονος πως σε μια τετοια ασυμμετρία οφείλονται και οι δυνατοτητες επιλογης: δυσκολα επιθυμεί κανείς ενα οποιοδηποτε κερδος, χωρίς αυτο να αντισταθμίζει μεχρι υπερβασης το αντίστοιχο κοστος. Το προβλημα επομενωσ, δεν οφείλεται ακριβως στο οτι 'δεν μπορούμε να τα εχουμε ολα', αλλα στη δυσκολία να γνωρίζουμε το αν, το ποτε και το πως μπορούμε να εχουμε *περισσότερα*. Περα παντως απο την αμφισβητουμενη καθολικότητα της εν λογω 'αληθειας', οφείλουμε να διατηρούμε και ορισμενες επιφυλαξεις, που εχουν να κανουν με την πιθανότητα να προβαλλει αυτη ως καταλληλο απενοχοποιητικο προκαλυμμα καποιας αδυναμίας, πιθανως διανοητικης οκνηρίας, μπρος στην προσπαθεια που θα απαιτουσε η εξευρεση της βελτιστης, πιθανως και της ιδανικης λυσης.

Η κοινωνικη και πολιτικη ανισοτητα για παραδειγμα, οι οποίες σε μεγαλο βαθμο υπερκαθορίζουν τις αστικες δομες, συνεπως και τη σχεση του κατοίκου με το περιβαλλον, είναι ενα ζητημα που γεννα και τροφοδοτείται απο ασυλληπτες περιπλοκες, τρομερες διαφωνίες, αγεφυρωτα χασματα, αλλα το χειροτερο είναι οτι αποτελεί μια απο τις καλυτερες αφορμες για συναισθηματικες προβολες και υπαρξιακες δικαιολογίες. Παραλληλα, οπως σχεδον οτιδηποτε, μπορεί να παρουσιαζει αρκετες οψεις, που σημαίνει εχει πιθανως και καποια θετικα στοιχεία, που γενικως αγνοουνται η

αποσιωπώνται συστηματικά σε σχετικές συζητήσεις ή σε συναφείς κλάδους (π.χ. αστική κοινωνιολογία).

Είναι πλέον φανερό ότι το πρόβλημα τίθεται ως ευρύτερο ζήτημα πρόληψης της πυρκαγιάς, όχι ως σωστή ή λανθασμένη τακτική αντιμετώπισης της όσο είναι εν εξελίξει. Είναι επίσης γνωστό ότι το καθαυτό ζήτημα δεν είναι οι ίδιες οι πυρκαγιές, που παντοτε υπήρχαν και λειτουργούσαν μάλλον ευεργετικά για την εξέλιξη των δασών, το πρόβλημα είναι η εκρηκτική αύξηση της συχνότητάς τους, σε σχέση με τους παραδοσιακούς βιολογικούς ρυθμούς. Και είτε μιλάμε για συνειδητούς είτε για ασυνείδητους, εμπροθετούς και μη (λόγω 'προβληματικής' αντιληπτικής ευρυτητάς) τροπούς, είμαστε υποχρεωμένοι να αναγνωρίσουμε το γεγονός ότι για αυτήν την αύξηση μονός υπεύθυνος είναι στο σύνολο του το εξελικτικό φαινόμενο του πολιτισμού, που εξελίσσεται, μαζί με τα παραπροϊόντα του, ανεξαρτήτα από τις δικές μας κρίσεις της εξέλιξης ως φαινομένου γενικώς 'θετικού', ταυτισμένου με τις έννοιες της προόδου, της αναπτυξής κτλ.

Ας τονιστεί ξανά η επικινδυνότητα μιας τέτοιας αοριστολογικής παραδοχής, που ρίχνει μεν, (ψευδο;) αυτοκριτικά και αδιακριτά, το φταίξιμο σε όλους, αλλά στην ουσία σε κανέναν, μια ακόμα τακτική εξίλεωσης και εφησυχασμού, αρχικά του κριτή, και στη συνέχεια όλων, μέσω της καταληξης στο αφοπλιστικό επιχείρημα περί ανθρώ-πινής ατέλειας ή αδυναμίας επιρροής της μικροκλίμακας του ενός στη μακροκλίμακα των όλων.

Το εν λόγω 'αναγκαίο κακό', ένα πορίσμα είτε ως κοινό μυστικό του νεοελληνισμού (το πρωτοτύπο του νεού, το κοινοτοπό του παλιού – και αντιστροφώς;) είτε κρυμμένο καλά πίσω από τη ρομαντική ευδαιμονία της αγνοίας, μπορεί να συνοψιστεί σε έναν αφορισμό (που θυμίζει βραβευμένο Theo Angelopoulos...) του τύπου 'η Ελλάδα πεθαίνει'. Αυτό φυσικά ευκολά μπορεί να επεκταθεί και στο σύνολο του πλανήτη. Και δεν εννοούμε βεβαίως ένα βαθμιαίο θάνατο λόγω υπογεννητικότητας, αλλά λόγω μιας γενικής στειρότητας, στειρότητας του πνεύματος ως προς την ικανότητα, ή τη δυνατότητα να επιλύσει τα λάθη του ή να συνυπαρξει με τα παραπροϊόντα του. Είναι γνωστό βεβαίως ότι «το πνεύμα δεν μπορεί να σφαλλει, εκεί που δεν υπάρχει».

Σε μια τέτοια περίπτωση, η αφοπλιστική και εφησυχαστική αποψη που τείνει να ερμηνεύει τα πάντα ως φαινόμενα διαδοχής, με οτιδήποτε πεθαίνει να αντικαθίσταται από κάτι άλλο, δε στεκεται

ευκολα. Μιλαμε για την πιθανοτητα αντικαταστασης απο ενα κατι που θα ταυτιζεται με το τιποτα. Κατι τετοιο δε θα μας συνεφερε ιδιαίτερα, αν συμφωνησουμε πως κινουμαστε βασει (εξελισσομενων εδω και εκατομμυρια χρονια) ψυχολογικων προδιαθεσεων που στοχευουν σε διαιωνιση, ατομικη, αλλα επεκτασιμη ως προβολη στο συλλογικο και παγκοσμιο.

Άλλες θέσεις παρουσιάζουν, όχι αδικαιολογητα, τάσεις 'αγνωστικισμού', σε ότι αφορά τόσο τις εσωτερικές αλλά και τις περισσότερο αμεσες αιτίες των προβλημάτων, τους 'αληθινούς υπαίτιους' κτλ. «Οι εικασίες είναι πολλές. Ποτέ δεν θα μάθουμε ακριβώς...» είναι ένας τυπός προτάσης που αντικατοπτρίζει το αναλογικό πνεύμα. Συμφωνοί, αλλά ως επιχείρημα, η αποψη αυτή δεν αρκεί (δεν πρέπει κατά τη γνώμη μου να αρκεί) ώστε να αποτρέπει τη σκεψη, την πιθανή έρευνα, τη συγκριση, την κατανοηση, που μπορούν να οδηγήσουν σε εικασίες με περισσότερες τουλάχιστον πιθανότητες να έχει κανείς 'δίκιο', ή να γνωρίζει καλύτερα τι έκανε και αυτός στραβά, χωρίς να μεταφέρει (ή να μοιραζεται) παραδοσιακά την ευθυνη σε (με), ορισμένους και αοριστους, 'άλλους', με λίγα λόγια να προληφθούν ή και να λυθούν προβλήματα. Η ίδια αυτή η παραδοχή της εγγενούς αδυναμίας μας να γνωρίζουμε ακριβώς τι συμβαίνει, μπορεί να λειτουργήσει εκπληκτικά ως πατήμα για κυριαρχικές βλεψεις, να συνιστά ένα πολύ πειστικό άλλοθι για συμπεριφορές πραγματικής εκμεταλλευσης. Ορισμένες φορές, είναι θεμιτό να πράττει κανείς σύμφωνα με την οποία συνείδηση του, χωρίς να γνωρίζει ακριβώς τι συμβαίνει. Το μεγαλύτερο πρόβλημα βεβαίως εγκείται στην παραδοχή ότι δε μπορεί γίνει και αλλιώς, με συνεπεία να ελαχιστοποιείται η προσπάθεια κατανοησης....

Επειδή όμως θεωρώ ότι το ζήτημα με υπερβαίνει (όπως και τον οποιονδήποτε, καθώς αισθανομαι ότι ανήκει σε αυτά που είτε μένει να αποδειχθούν στην πράξη είτε καθίστουν ουτως ή άλλως ανοητές, ανωφελές για τα ίδια, τετοιού τυπού 'αποστασιοποιημένες προσεγγίσεις'), θα περιοριστώ σε μια σύντομη προσωπική μου εκτίμηση, ίσως και με κάποιες επιφυλάξεις. εν πιστεύω πως αυτού του τυπού η λογική της 'άλλης όψης του κόστους' αρκεί για να αποκαταστήσει την ισορροπία, αλλά δεν είμαι καθόλου σίγουρος ότι η ισορροπία αυτή θα είχε πραγματικά να ωφεληθεί από μια, εστω απειροελάχιστη, πιθανότητα τετοιας αποκατάστασης.

Έχουμε να κάνουμε με μια περίπτωση εννοιολογικής, κοινωνικής και πολιτικής απροσδιοριστίας, ως προς τα εννοούμενα του καθενός, τα κίνητρα, τις επιθυμίες, τους στόχους. Ίσως βεβαίως να είναι αυτή ακριβώς η απροσδιοριστία που, ειδικά μέσω της ιδιότητας της να μεταφέρεται πάντα εκεί ακριβώς όπου εμείς δεν είμαστε, μπορεί να συντηρεί μια μορφή 'αποαδρανοποίησης',

συνιστώντας έναν από τους σπουδαιότερους παραγοντες εξελικτικων πιεσεων προς τοσο
'πολλαπλες' (ακομα και αντιθετες) κατευθυνσεις, μαζι με τα οποια ρισκα...

Το περιβαλλοντικό πρόβλημα, όπως περίπου και ο πόλεμος, αποτελεί ένα ζήτημα σχετικά με το οποίο έχουν τοποθετηθεί λίγο έως πολύ όλοι. Θα περίμενε κανείς ότι το ζήτημα θα είχε παψει να είναι επίκαιρο, εσφαλμένα. Οι τοποθετήσεις αυτές αντιπροσωπεύουν φυσιολογικά την *ιδιοσυγκρασία* καθενός από αυτούς τους όλους και δε μπορεί, πλην λίγων εξαιρέσεων, παρά να αντανάκλουν τις αντίστοιχες εκτιμήσεις τους. Οι εκτιμήσεις αυτές, όπως θα ήταν αναμενόμενο, παρουσιάζουν εκπληκτική ποικιλία, με διαφορές που μεγεθύνονται μέχρις ότου να καταστούν πλήρως αντιδιαμετρικές, ως προς τις παντός τύπου γνώσεις (περί ανταγωνισμού συμφερόντων, διαφορών ντοκουμέντων, παρασκηναικών πολιτικών διαβουλεύσεων, περί ψυχολογίας ατόμου – μαζας κτλ.), τις εμπειρίες (προσωπικές και μη), τις επιθυμίες, τα κίνητρα και τους στόχους.

Μία από τις πιο συνηθισμένες τάσεις αυτών των εκτιμήσεων, που προκύπτει κατά κανόνα εκ των υστέρων (χωρίς αυτό να αποτελεί κατ' ανάγκην πρόβλημα, πως αλλιώς θα μπορούσε να γίνει;) είναι η τάση προς τη γενίκευση, την ολοκλήρωση και την ταχεία αποτίμηση ενός φιλοσοφικού πορίσματος. Το πορίσμα είναι συνηθώς εφ-/ καθ- ησυχαστικού χαρακτήρα ή εστώ ακουγεται με έναν αναλόγο τόνο (καθώς διαφορετικά μάλλον δεν θα αποτελούσε ικανή αιτία καταληξης), κάτι που σχεδόν αυτομάτως προσδίδει και το στοιχείο του απενοχοποιητικού, του αυτο-αθωωτικού, αυτού που τείνει να απαλλάσσει από τα βάρη των οποίων ευθυνών, καθώς παράλληλα φέρει πολύ έντονα τα σημάδια μιας τελικής αποδοχής του, με την έννοια της δικαιολόγησης, της ιστορικής νομιμοποίησης ή φυσικοποίησης του.

Το ζήτημα γίνεται τόσο συχνά αφορμή εκχώρησης ευθύνης, μέσω της άσκησης εκείνου του τύπου κριτικής που κατά κανόνα την αποποιείται, ώστε να φαίνεται ως ο μοναδικός πραγματικός, απώτερος στόχος της, σε αντίθεση με τις οποίες προσδοκίες υποκίνησης μιας διαδικασίας αναστοχασμού στην προοπτική της αυτοβελτίωσης. Σπανία τίθεται το πρόβλημα του ποσο φταίει αυτός που κρίνει. Ποσο φταίμε *εμείς*, αφού βεβαία 'αποφασίσουμε' ποιοι ακριβώς είμαστε; Ποσο νουήμα έχει η κριτική, όταν συντελείται πάντα εκ των υστέρων χωρίς ουσιαστική δυναμική μετεπίστα αλλαγής ή αποφυγής των ίδιων σφαλμάτων; Μήπως προκειται για μια ακόμα μπρος στην αδυναμία πρόληψης ή διορθώσης του προβλήματος;

Απο την άλλη μεριά, η αποψη που (δικαίως) διεκδικεί να δρεψει δαφνες μιας ευρυτερης και πλουραλιστικότερης αντίληψης, αντιμετωπίζοντας συνολικότερα το πρόβλημα, χωρίς συναισθηματικούς η ιδεολογικούς σκοπελους και χωρίς την αμείλικτη επιθυμία να 'βγαλει την ουρα της απεξω', ίσως κρυβει και καποιες παγίδες, που ίσως σε καποιες περιπτώσεις να αποβαίνουν περισσότερο επικίνδυνες. Αυτό στο οποίο φαίνεται να τείνουν τις περισσο-τερες φορές είναι ένα είδος *μαζικής απενοχοποίησης*. Σε ένα σχημα όπου 'ολοι φταίμε' (συνειδητα η ασυνείδητα), ο καθενας μπορεί να αντλεί αυτοαθωωτική ωθηση, ως μη ξεχωριστος που δεν κινδυνευει απο τιμωρία.

Ένα στοιχείο όμως που φαίνεται να απουσιάζει απο τον παραπάνω τυπο είναι αυτό της *διάκρισης*, της αναγνώρισης ουσιωδων ασυμμετριων μεταξύ των παραγοντων-συντελεστων αυτού του 'παιχνιδιου', των διαφορων στους τροπους παιξίματος του καθενος εξαιτίας κανονων που δεν είναι για όλους οι ίδιοι¹. Κατα κανονα, όπως οι υπευθυνοι για την κηρυξη και τη διεξαγωγή ενός πολέμου (πολιτικοί/ οικονομικοί κρατουντες), έτσι και οι αντίστοιχοι 'αρμοδιοι' για τη ληψη αποφασεων σε σχέση με περιβαλλοντικά ζητήματα, δεν είναι οι ίδιοι με αυτούς που υφίστανται τις περισσότερες συνεπειες τους. Στην περίπτωση του πολέμου, ρολο μεσολαβητη μεταξύ των δυο κατα κάποιο τροπο αποτελουν οι βασικοί τελεστες του, οι στρατιωτες, με βασικό χαρακτηριστικό (κριτήριο επιλογής) την αφελεια, τη 'χαμηλή' νοημοσυνη η καποιου τυπου αναγκη (οικονομικής αποκαταστασης κα.) που τους καθιστά πιο ευπιστους, δεκτικούς η 'ικανότερους' στο να υπακουν διαταγες. Στην περίπτωση του περιβαλλοντος τα πραγματα είναι μάλλον πιο πολυπλοκα, καθώς οι ρολοι του στρατιωτη και του αμαχου θυματος μπορούν να συγχεονται, να αλληλεπικαλυπτονται η να εναλλασσονται ασυνείδητα εντος του ίδιου προσωπου.

Είναι αποδεκτη η εμμεση συμμετοχη και η ευθυνη όλων, μέσα απο πολυπλοκοτερες και λίγο προφανείς διαδικασίες (τις μικροπαραβασεις, τις 'αρπαχτες', την οικοδομικη αυθαιρεσία, την αμεση η και εμμεση εγκριση των πολιτικων σχεδιασμων μέσω της μη προσπαθειας ανατροπης τους), αλλά αυτη ακριβως η 'εμμεσοτητα' είναι ένα βασικό στοιχείο διακρισης που κατα κανονα αγνοείται ως μη σοβαρο και καταληγει να θυσιαζεται στο βωμο του πιο ευκολου συμπερασματος.

¹ οι παιγνιοθεωρητικοί ονομαζουν αυτη την περίπτωση *υπερπαιγνιο*

Υπάρχει ένα βασικό στοιχείο διαφοροποίησης εμμεσών από περισσότερο άμεσους υπευθύνους του πολέμου (που ίσως οφείλει να διαφοροποιεί παράλληλα και το ποσοστό ευθύνης που αναλογεί στον καθένα) και έχει να κάνει κυρίως με την *επίγνωσή* των διαδικασιών, των πράξεων και των μακρο-προθεσμών συνεπειών τους. Για την ακρίβεια, μάλλον αυτό είναι και το στοιχείο (που λείπει από τους δε, αλλά όχι πάντα από τους μεν) που αποτελεί και τον παραγοντα της εκμεταλλεύσης.

Ας διευκρινιστεί ότι δεν έχουμε να κάνουμε με λογικό ατοπήμα. Αυτό που υπονοείται εδώ είναι το θεωρητικά πιθανό της αλλαγής των περιβαλλοντικών στρατηγικών (και των πολεμικών πραγμάτων), της τροπής που θα έπαιρναν ή και της πλήρους αποτροπής των αρνητικών συνεπειών τους, μέσω της διαφοροποίησης του *καθεστώτος επίγνωσης*, χωρίς την απόλυτη βεβαιότητα για αυτό. Είναι γεγονός πως το ίδιο το σύστημα κατασκευής επίγνωσης είναι επίσης στα χέρια των άμεσων υποκινητών και αυτό δυσκολεύει αρκετά τα πράγματα, καθώς αποκαλύπτει ότι δεν έχουμε μόνο ασυμμετρία μεταξύ απλώς αντιτιθεμένων πόλων, αλλά και με σχέση ελέγχου, κατασκευής και καθοδήγησης του ενός από τον άλλο ή αλλιώς μια ιδιότυπη μορφή αναδίπλωσης του ενός μέσα στον άλλο σε ένα τελικά μη πολιτικό σχήμα. Απλώς θεωρώ απλοϊκό, ίσως και προβληματικό, το να θεωρείται αβίαστα ο πόλεμος ή η περιβαλλοντική καταστροφή (που θα μπορούσε να ιδωθεί και ως μορφή πολέμου) σαν καθολικό, διαχρονικό και αναποφευκτό φαινόμενο – στοιχείο της ανθρωπίνης φύσης ή αντικείμενο της λανθανουσας επιθυμίας της.

Τούτο ίσως είχε νόημα εάν συμπληρωνόταν από στοιχεία ή σκεψεις σχετικά με το τι καθιστά τους ανθρώπους ευάλωτους ή γενικά επιρρεπείς στον πόλεμο ή ύστερα από μια στατιστική αποτίμηση με όρους πιθανοκρατικού λογισμού σχετικά με την κλίση μιας ζυγαρίας κερδούς-κόστους, πράγμα διαφορετικό. Γεγονός όμως είναι ότι τέτοιοι αφορισμοί, όσο βασιμοί κι αν είναι (αν και λογικά άλματα που επιχειρούν να ερμηνεύσουν επαγωγικά την καταστροφή του περιβάλλοντος ή τον πόλεμο μέσα από την παρατήρηση των μικροσυγκρούσεων μεταξύ νηπίων, φίλων αδελφών, εραστών κτλ. δεν είναι ότι πιο βασιμο) και όσο κι αν αποτελούν δικαίωμα του καθενός, είναι δυνατό να αποβούν επικίνδυνοι για την περαιτέρω διερεύνηση και εμβάθυνση σε αυτά τα ζητήματα, τη διάδοση της οποιασδήποτε νέας γνώσης που θα ήταν δυναμει μεταλλακτική. Το ότι πάντα

γίνονταν πολέμοι,¹ το ότι όλοι οι άνθρωποι λειτουργούσαν συνειδητά ή ασυνείδητα, έμμεσα ή άμεσα ως υποκίνητες τους ή το ότι πάντα έβρισκαν τρόπους να επωφελούνται από αυτούς, δεν αρκεί ως ερμηνευτικό εργαλείο για την κατανόηση και περιγραφή του συνόλου της ανθρώπινης φύσης ως πολεμοχαρούς αυτοκαταστροφικής, ούτε σαν επιχείρημα για το ότι έτσι οφείλει να συμβαίνει στο διηνεκές.

¹ το περιβαλλοντικό είναι βεβαία πιο πρόσφατο, βασίζεται όμως σε εξίσου 'αιώνιες' ανθρώπινες δραστηριότητες, των οποίων όμως οι διαφορετικές μέθοδοι και η εκθετική ποσοτική αύξηση οδήγησαν σε υπερσυσσώρευση και κορεσμό, που δίνει τα αποτελέσματα του στις μέρες μας.

Στο παιχνίδι της επέκτασης της μακροβιοτητας του πολιτισμού, ακόμα και της πλήρους αποκατάστασης της (μέσω μιας νέας εξέλιξης της εξελισιμότητας – π.χ. εποικισμός άλλων πλανητών/ η βιομορφική ρομποτική κα.) υπάρχει μια σχετική ανοιχτότητα ως προς τις πιθανότητες και μια ακόμα πιο σχετική, ως προς τις ψυχικές προβολές, του δίπολικου τυπού 'αισιοδοξία/ απαισιοδοξία'. Ίσως χρειάζεται να τοποθετηθούμε πέραν του εν λόγω δυισμού. Είναι άλλωστε γνωστός ο κίνδυνος εγκλωβισμού του υποκειμένου στην προσωπική του αλήθεια (με το μηχανισμό της ψυχολογικής προβολής, της επιθυμίας εναρμόνισης του κόσμου με το φαντασιακό, της απολαύσης που αντλείται μέσω της φαντασιακής βίωσης του ιδανικού, της συμφωνία σε βαθμό ταύτισης με οτιδήποτε αρκεί για να αναγνωρίσει κανείς εντός του, τον ίδιο του τον εαυτό). Μια μετακίνηση από τον παραδοσιακό δυισμό σε πιο μονιστικά μοντέλα, εκεί που το δίπολο αναιρείται, πολυπλοκοποιείται, αναδιπλώνεται, ο ένας πόλος προκύπτει από τον άλλο, το εκκρεμές γερνει και προς τις δύο πλευρές ταυτόχρονα χωρίς να προσεγγίζει καμία, σε 'θολή' χαοτική παλινδρομηση, με όλες τις χρονικές καταστάσεις να τυπώνονται ταυτόχρονα σε μια και μόνη διαχρονική εικόνα, με τον καθένα να επιλεγεί τη 'βολή' του, ίσως να έχει περισσότερο να προσφέρει στην κατεύθυνση της κατανόησης.

Ποσο μπορούν πλέον να έχουν αξιωματική θέση στο παιχνίδι οι κλασικές ρομαντικές αντιλήψεις – περί ιδανικής πόλης, κομμουνιστικής ή αταξικής κοινωνίας, σεξουαλικής (οχι όμως ακριβώς ερωτικής) απελευθέρωσης κτλ. όταν η ίδια η αγνοία ή η αφελεία τους (ακρως ικανοποιητική βεβαία, συναισθηματικά, ως εκπλήρωση του φαντασιακού ιδεατού, για τους φορείς τους) καταλήγει να ισχυροποιεί ουσιαστικά τον αντίπαλο; Μήπως αρνούμαστε να αντικρυσουμε (ή αδυνατούμε να αντιμετωπίσουμε) μια αλήθεια απλώς παγερή (τι άλλο θα μπορούσε να είναι μια καθολική, διαχρονική, μια μεγάλη αλήθεια;) φοβούμενοι τη συνθλιπτική οδυνηρή απονομηματοδοτηση της ήδη παραδομένης και ολοένα συρρικνουμένης μικροτητάς μας; Αρκούν οι αισιοδοξές μελλοντολογίες, που καλλιεργούνται στους κλειστούς «μικρούς παραδείσους» των πανεπιστημίων (εστώ τμηματικά/ ή κατά μέρος) ή στους «ουτοπικούς πυρήνες» των «σκληρών ιδεολογιών» της «καλώς εννοούμενης» ηθικής (που εντελεί το ίδιο ποσοστό η είδος ναρκισσισμού και φαντασιώσεων εγκλείουν), ακόμα κι όταν γίνεται κατορθωτό (μετα «κοπών» και «βασανών») να

«επικρατήσουν» κατά (συντριπτικά μειονοτικούς) τοπικούς, να υπερβουν τα «κόλληματα» της «σκληρής πραγματικότητας» (και την αναγκαιότητα χρήσης διαδοχικών «εισαγωγικών» για την αποδοχή του «περίεργου» της έννοιας τους...); ακόμα κι αν η «συλλογική επιθυμία» μπορεί να εδραιωθεί καθ' εαυτή, δε θα χρειαστεί να αναζητήσουμε και τα συλλογικά απωθημένα της;

Η απαγκίστρωση από την εγωκεντρική/ ατομική θεώρηση της ζωής και του θανάτου και η ενταξή μας σε μια ευρύτερη διαδικασία (χωρίς νεοπαγανιστικές συνδηλώσεις ή άλλου τύπου μυστικισμούς) ως ενδιαμεσοί φορείς εκχωρίσιμης ζωής, (εκτεταμένος φαινοτύπος) μπορεί να είναι, μπορεί και όχι, ένα από τα κλειδιά μιας λυτρώσης που δεν θα βασίζεται αναγκαστικά σε κάποια μορφή αυτοεξαπατήσης. Σίγουρα πάντως είναι πιο εντιμή, ίσως και πιο θαρραλέα από την υποκριτική υποχώρηση ενός δήθεν φιλοσοφικού σχετικισμού με προσχηματα ανιδιοτελείας από εξ αποφασεως αγνωμονες. Αν κάποιος δυσφορεί καθώς δεν αναγνωρίζει κάποιο νόημα, αντιμετωπίζει ένα προσωπικό πρόβλημα και θα χρησιμοποιήσει τους δίκους του τρόπους στην προσπάθεια επίλυσης. Μια αρκετά ικανοποιητική για την ώρα στάση (και γι' αυτό ίσως εξυπνοτερη) είναι αυτή που αναγνωρίζει νόημα στο ότι μια ζωή που υπήρξε και υπάρχει, για όσο κι αν συνεχίσει να υπάρχει, είναι, για τον φορέα της, ακρως προτιμότερη από αυτή που δεν υπήρξε και δεν θα υπάρξει ποτέ.

Ίσως σε πολλές περιπτώσεις η «*υπερεξέλιξη*», όπως την παρατηρούμε στο φαινόμενο του σύγχρονου πολιτισμού, να ταυτίζεται με τον *υπερκορεσμό*. Ίσως η ανθρωπότητα και ο πολιτισμός της να αποτελούν μια μορφή καρκινώματος στο πλανητικό «σώμα». Ίσως λοιπόν όλη αυτή η καταστροφολογική διάθεση να μην μιλά παραμόναχα για μια απλή και πιθανή φυσική καταληξη. Τα πάντα πεθαίνουν και αναγεννώνται, η ζωή δεν εξαιρείται. Ο γνωστός εξελικτικός βιολόγος και ηθολόγος Ρίτσαρντ Ντοκινς, στο μνημειώδες πια βιβλίο του «*Το Εγωιστικό Γονίδιο*», αναφέρει ότι στα ζωικά είδη, το βραχυπρόθεσμο «*συμφέρον*» (μη συνειδητό) επικρατεί ως γενικευμένη στρατηγική ακόμα κι όταν το είδος έχει και μαθηματικά πάρει την μακροπρόθεσμη κατιούσα προς την τελική εξαφάνιση. Η πιθανότητα του «*πνεύματος*» (της *υλικότατης* ανθρωπίνης συνειδητότητας δηλαδή) για αυθυπερβάση, για συλλήψη και μαζική στροφή προς το μακροπρόθεσμο όφελος αποτελεί *δυνητικό* «*προνόμιο*» αποκλειστικά του είδους μας. Η πιθανότητα της αυτοκαταστροφής, ίσως να είναι μεγαλύτερη, πολύ μεγαλύτερη από αυτή της σωτηρίας. Αλλά ακόμα κι αν

αποφευχθεί, επανέρχεται βασανιστικότερο ένα ερώτημα του τύπου «**ποιο θα είναι το τίμημα;**».
Ίδωμεν...

Δάση - Το χρονικό ενός προαναγγεθέντος θανάτου

11.09.07

Αναδημοσίευση από το <http://blogs.athensvoice.gr/dasos>

Να γιατί πρέπει να παλέψουμε για την μη αναθεώρηση του άρθρου 24. Το σχέδιο έχει παρελθόν και ελπίζω όχι μέλλον.

Η προστασία της δασικής γης από την μεταπολίτευση και μετά

N. 998/79

«Δάσος νοείται κάθε έκταση της επιφάνειας του εδάφους, η οποία καλύπτεται εν όλω ή σποραδικά από άγρια ξυλώδη φυτά αιωνόηστε διαστάσεων και ηλικίας, που αποτελούν ως εκ της μεταξύ των αποστάσεως και αλληλεπιδράσεως οργανική ενότητα, και η οποία δύναται να προσφέρει προϊόντα εξαγόμενα από τα πιο πάνω φυτά ή να συμβάλει στην διατήρηση της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήσει την διαβίωση του ανθρώπου εντός του φυσικού περιβάλλοντος»

«Ως δασική έκταση νοείται κάθε έκταση της επιφάνειας του εδάφους, καλυπτόμενη από αραιά ή πενιχρή, υψηλή ή θαμνώδη, ξυλώδη βλάστηση οποιασδήποτε διαπλάσεως»

Αποχαρακτήριστηκαν

25.000.000

στρ

Ερμηνευτική δήλωση στο Σύνταγμα 2001

Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές).

«Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά».

Προτεινόμενη αναθεώρηση 2006-07

Δεν έχει διατυπωθεί σχετική δήλωση. Από την εισηγητική έκθεση συνάγεται σαφώς, ότι θα επιλεγεί διατύπωση, που θα οδηγήσει τόσο στην χαλάρωση της προστασίας των δασών και δασικών εκτάσεων συνολικά, όσο και στην διαφοροποίηση του βαθμού προστασίας και μεταξύ δάσους και δασικής έκτασης. Επί πλέον:

1. η δασική χρήση συνδέεται κατά τρόπο υποτακτικό με την χωροταξική οργάνωση της χώρας, ως αυτή (η δασική) να μην αποτελεί χρήση.
2. Με την προτεινόμενη δημιουργία του Συνταγματικού Δικαστηρίου, παρακάμπτεται ο δικαστικό έλεγχος της συνταγματικότητας των πράξεων της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας εξουσίας και εξαλείφεται ο ρόλος του ΣτΕ, που αποτελεί την μοναδική τελικά αποτελεσματική ασπίδα στην προστασία του δασικού και λοιπού περιβάλλοντος.

Το παραπάνω κείμενο είναι απο τα πρακτικά της Ομιλίας του Καθηγητή Νικ. Στάμου στην Επιστημονική Διημερίδα «Το Άρθρο 24 του Συντάγματος και το ενδεχόμενο αναθεώρησής του», 9-10/3/2007, Θεσσαλονίκη.

Να προσθέσουμε και τον νόμο N. 1734/1987, που προέβλεπε τον αποχαρακτηρισμό (και την αλλαγή χρήσης) δασικών εκτάσεων διά της μετονομασίας τους σε «βοσκότοπους», από τους κατά τόπους νομάρχες (§ 3). Με τη μετατροπή μιας καμένης δασικής έκτασης σε «βοσκότοπο» αναστέλλεται αυτόματα κάθε απόφαση αναδάσωσής της (§ 6.1) και μπορεί να μετατραπεί σε γεωργική εκμετάλλευση (§ 13.2.α), να χρησιμοποιηθεί «για δημιουργία νέων οικισμών ή επέκταση παλαιών» (§ 6.1.β) ή να παραχωρηθεί για μια πλειάδα χρήσεων (από «χώρους απορριμμάτων και λυμάτων» μέχρι «ιερούς ναούς και ιερές μονές»).

Αποχαρακτήριστηκαν 45.000.000 στρ

Κόκκινη Σελήνη

Μια δεκαετής συγκυβέρνηση υπό μορφή Επιτροπής Κοινής Σωτηρίας θα ήταν ίσως η απαρχή για την ανάσταση της χώρας.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΣΤΗ ΠΑΠΑΓΩΡΓΗ

Σκληρό σεμινάριο από τηλεοράσεως οι πυρκαγιές και μάλιστα χωρίς τελικό συμπέρασμα. Το οδυνηρό είναι ότι ουδείς γνωρίζει τι ακριβώς έγινε. Έδρασε πέμπτη φάλαγγα στο εσωτερικό της χώρας; Έφτασε στο απόγειό της η πατροπαράδοτη γαϊδουριά του κοινολαίτη που, όταν νιώσει ριγμένος και απότακτος της κοινωνίας, καταλήγει στο «στάχτη να γίνουν όλα και να ρημάξουν»; Έχουμε μήπως μια νέας κοπής «αντιπολίτευση», η οποία πατάει πλέον επί πτωμάτων; Μήπως έφταιξε το γεγονός ότι αυτό το καλοκαίρι το τουριστικό караβάνι που κατεβαίνει στη χώρα άγγιξε τον ιλιγγιώδη αριθμό των δεκαεπτά εκατομμυρίων; Η δίκη είναι μεγάλη, αλλά ο «ένοχος» παραμένει άφαντος.

Η Πελοπόννησος γνώρισε νέα Ορλωφικά. Οργανωμένη ή αυθόρμητη, η στυγνή επιχείρηση έκανε «χρυσές δουλειές». Ο κάτοικος της πόλης και δη της πρωτεύουσας αγνοεί τι σημαίνει δάσος. Ένα βουνό κατάφυτο, με τα πεύκα και τα έλατά του, αποτελεί μυθική παρουσία, καταβολή αιώνια, μια και για να γίνει απαιτούνται γενιές και γενιές. Ωστόσο, όπως για έναν άνθρωπο απαιτούνται τριάντα χρόνια για να τον πλάσεις και μια στιγμή για να τον εξοντώσεις, παρόμοια και το δάσος -που είναι ο χρόνος μεστωμένος και ενσαρκωμένος- μπορείς να το αποτεφρώσεις εν μία νυκτί.

Το έγκλημα γράφει τη δική του βίβλο αποτρόπαιων αριστουργημάτων. Με ένα κεράκι κάηκε η Μόσχα, με μερικά στουπιά μπορεί να καεί σύσσωμη η Πελοπόννησος. Το φρικαλέο ντόμινο θα πρέπει σίγουρα να κατενθουσίασε τους πρωτεργάτες της συμφοράς. Διότι δεν πρόκειται για τοπική καταστροφή· για ατυχία ή αμέλεια. Το απώτερο σχέδιο ήταν η δημιουργία πολυμέτρωπων και πολυεστιακών πυρκαγιών, ειδικά σε σημεία όπου η πρόσβαση είναι προβληματική. Η διαφορά από την πλημμύρα είναι συγκλονιστική· την πλημμύρα δύσκολα την προκαλείς, ό,τι ρίχνει ο ουρανός το καταπίνει η γη και η θάλασσα. Ενώ η φλόγα απαιτεί ανθρώπινο χέρι. Ανάβεις εδώ για να κάψεις με τα πύρινα κύματα δάση που απέχουν χιλιόμετρα. Το αλλόκοτο είναι ότι το δάσος, άπαξ και το φέρεις σε επαφή με τη φωτιά, δεν καίγεται μόνο από τα ξύλα του, αλλά το ίδιο μεταμορφώνεται σε εφιαλτικό εμπρηστή - το ένα δέντρο καίει το άλλο και ποτέ δεν χορταίνει, μέχρι να αποτεφρώσει και τον τελευταίο κορμό που θα βρει μπροστά του. Ανέναντι στην Greenpeace έχουμε τη δική μας Blackreace, που δεν αφήνει πίσω της μόνο αποκαϊδία αλλά και πτώματα. Το Σοφικό είχε καεί επί Ελληνικής Επανάστασεως από ντόπια χέρια. Ξανακάηκε τώρα για να ξαναθυμηθούμε τους «πυρίκαυστους Σοφικίτες».

Όσο για τις αρχές κάθε είδους, αξιωματούχους και μη, ένα είναι βέβαιο: οι άνθρωποι δεν είναι ικανοί για εντάσεις μεγάλης κρίσεως. Το κομματαρηλικί -η πανούκλα της χώρας- παραλύει συστηματικά τον ιστό του πληθυσμού και θυσιάζει τα πάντα στις απαιτήσεις του άμεσου πολιτικού μικροσυμφέροντος. Τα κόμματα εξουσίας, για να επιβιώσουν, επιβάλλεται να καλλιεργούν την πεποίθηση ότι δύο λαοί κατοικούν στη χώρα, εμείς και οι άλλοι. Κατά συνέπεια, η ομοψυχία είναι στοιχείο επικίνδυνο. Κάθε κυβέρνηση, αν είναι δυνατόν, θα πρέπει να ξηλώσει τα ανθρωπάκια της προηγούμενης. Δεν υπάρχει τοπική αυτοδιοίκηση αλλά τοπική μικροδικτατορία. Ο νομάρχης μισεί τον περιφερειάρχη και ο πρόεδρος τον γραμματέα. Αφού τα σχέδια κάθε κυβέρνησης είναι τετραετή, τι να προλάβουν να κάνουν; Στην καλύτερη περίπτωση αποδεκατίζουν τους αντιπάλους.

Ο πακτωλός χρημάτων που έρρευσε από τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ευεργέτησε την πρωτεύουσα και μερικές δευτερεύουσες πόλεις, αλλά επ' ουδενί την επαρχία. «Μας έχουν ξεχάσει!» κραύγαζαν οι αποτρελαμένοι χωριάτες. Για να σχεδιαστούν προγράμματα αναβάθμισης της επαρχίας, απαιτούνται μακροπρόθεσμα σχέδια - σχέδια που οι ληξιπρόθεσμες κυβερνήσεις αρνούνται να θέσουν επί τάπητος. Είναι γεγονός: αυτό που εμποδίζει την ανάσταση της χώρας είναι το δημοκρατικό της παραπολίτευμα που έχει καταστήσει τον επαγγελματικό κομματισμό καρκινογόνο. Αν επί μια δεκαετία είχαμε συγκυβέρνηση υπό μορφή Επιτροπής Κοινής Σωτηρίας, θα μπορούσε να γίνει το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Πολλοί -έστω και υπό μορφή υποψιθυρισμού- αποφαίνονται ότι οι πυρκαγιές έκαψαν τον νομό Ηλείας, από πάνω μέχρι κάτω, διότι η νεοχαραχθείσα οδός που θα ενώνει την Καλαμάτα με την Πάτρα και τα Γιάννενα ξύπνησε τα θηριώδη ένστικτα των επιχειρηματιών. Αλλά την Εύβοια γιατί την έκαψαν; Την Πάρνηθα; Τον Υμηττό;

Οι φωτιές προάγονται σιγά σιγά σε επαναστατικό μέσο. Κάθε ολοκαύτωμα ηχεί εκκωφαντικά σαν πολιτικό επιχείρημα. Τι να κάνουν και οι δύο πολιτικοί αρχηγοί που παραμένουν πολιτικά ανήλικοι; Ξέρουν ποια χώρα κυβερνούν; Γνωρίζουν την τιμή αληθείας και ψεύδους; Αν οι εκλογές προκηρύχθηκαν μέσα στο κατακαλόκαιρο υπό την απειλή της εκθέσεως Ζορμπά -πράγμα που ισχύει-, επιβεβαιώνεται για πολλοστή φορά ότι όλα θυσιάζονται στο κομματικό συμφέρον και στο φτηνό παρασκήνιο.

Μας λείπει ο πολιτικός που τιμάει το αξίωμά του και, όταν η κατάσταση το επιβάλλει, ξηλώνει τα γαλόνια του και παραιτείται. (Ο Βουλγαράκης είχε μια «λαμπρή» ευκαιρία να παραιτηθεί. Ίσως να μείνει στην Ιστορία ως ο υπουργός που «φούρνισε» τα μάρμαρα.)

Κανονικά η Πελοπόννησος θα πρέπει να απόσχει από τις εκλογές. Γίνεται όμως Μοραΐτης χωρίς κάλπες;

Ευγένιος Αρανίτης

Αν πιστέψουμε τους δασολόγους, για τους οποίους το δάσος είναι ένας ενιαίος ζωντανός οργανισμός, έρχεται πάντοτε, περιοδικά, μια στιγμή κατά την οποία η συσσώρευση της ενέργειας υπερβαίνει ένα κρίσιμο όριο και η βλάστηση μετατρέπεται σε βιολογική πυριτιδαποθήκη. Η ενέργεια εκρήγνυται. Με δεδομένο τον νόμο που ρυθμίζει μια τέτοια διακύμανση, καταλαβαίνουμε ότι, ειδικώς για τις παρθένες περιοχές, το σημείο Ω ως προς την έκλυση της ενέργειας, βιολογικά νομοτελειακό, προαναγγέλλεται με μίαν υποψία επικείμενου ξεσπάσματος που κυκλοφορεί στον αέρα όλο και πιο απειλητική. Κλαδιά και θάμνοι, φύλλα και καρποί, τα απειράριθμα εύφλεκτα στοιχεία του λαβύρινθου της φύσης, συντονίζονται με το άγχος της αντίστροφης μέτρησης.

Λογικά, αυτή η ανησυχία θα έπρεπε να κυριεύει τους ανθρώπους εξίσου. Οντως, τις μέρες που προηγήθηκαν της καταστροφής, οι παραθεριστές άκουγαν τα κουκουνάρια να σκάνε δίπλα τους κι ο κόσμος έτριζε προειδοποιητικά μέσα στα κύματα του καύσωνα, το δε φως του μεσημεριού έμοιαζε να αντανakλά τη θανάσιμη λευκότητα της επερχόμενης πυράκτωσης. Ακόμη και ο πιο αδαής θα υποπτευόταν ότι τα ξερόχορτα περίμεναν μια σπίθα για να γίνουν παρανάλωμα.

Το ότι αυτός ο προΐδεασμός δεν ήταν αρκετά ηχηρός ώστε να θορυβήσει τους ανθρώπους της υπαίθρου οφείλεται στην κώφωσή τους, προϊούσα και αμετάκλητη. Αυτοί δεν θα χαλούσαν τη ζαχαρένια τους για να φτιάξουν αντιπυρικές ζώνες ή να καθαρίσουν τα δάση απ' τα σκουπίδια ή να αφαιρέσουν τη χαμηλή χλωρίδα απ' τα περικόχωρα των κατοικημένων εδαφών, εκτός κι αν επρόκειτο να δεχτούν υψηλές τηλεοπτικές παραινέσεις. Παλιά, θα το έκαναν ευχαρίστως στον βωμό ενός χρέους σχεδόν θρησκευτικού - η επαφή τους με το φυτικό βασίλειο διαπνεόταν από τις ανάσες και τις προσταγές της κοινοτικής τους μοίρας και το δέος τους μπροστά στις πανωλεθρίες είχε κάτι το μυστικιστικό, ακριβώς όπως η προσαρμογή στον κύκλο των εποχών, που ήταν συνυφασμένος με το εορτολόγιο. Τώρα, κωλοβαρούσαν εν ονόματι του «έχει ο Θεός», τη στιγμή που ήξεραν πολύ καλά ότι δεν υπάρχει πλέον Θεός, τουλάχιστον πειστικός, εφόσον τίποτα δεν μπορεί να υπάρχει αν δεν είναι ορατό στο τηλεοπτικό επίπεδο. Τριτεγγυητής αυτού του ελιγμού ήταν, ως συνήθως, το κράτος.

Πράγματι, το τελευταίο χρυσίμεινε, από κτίσεώς του, σαν αποενοχοποιητικό άλλοθι για την αντιμετώπιση της κακής συνείδησης του διχασμού μας. Ο γιγάντιος δημόσιος τομέας απεικόνιζε τον διχασμό μας και συνάμα τον παρηγορούσε. Το κράτος κατόρθωνε να εμπνέει σεβασμό και συνάμα απέχθεια, το ελαινολογούσαμε και την ίδια στιγμή κάναμε ό,τι ήταν δυνατόν για να ενταχθούμε στις στρατιές που το υπηρετούσαν ώστε να το υπονομεύσουμε ή να σφετεριστούμε τις εξουσίες του. Η εγγενής ιδιοσυγκρασιακή μας αμφιταλάντευση μεταξύ Ανατολής και Δύσης, ανάμεσα στις φθίνουσες παρακαταθήκες της κοινοτικής ζωής και στο μοντέλο του ευρωπαϊκού έθνους-κράτους, ήταν ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζαμε το αίνιγμα του συμβολικού Αλλου, της κοινωνικής και διοικητικής Αρχής. Οπότε, ήμαστε υπερβολικά καλοί σε οτιδήποτε αξιοθαύμαστο πετυχαίναμε και υπερβολικά κακοί όταν διαιωνίζαμε την απερισκεψία, την προσωποληψία, την απάτη, τον κρετινισμό και τα κόμπλεξ.

Απεναντίας, από τα τέλη της δεκαετίας του '80, η καταπραϋντική διαχείριση του διχασμού είχε περάσει οριστικά στην αρμοδιότητα της τηλεόρασης κι εμείς μείναμε με τους παράδοξους απόηχους ενός συμπτώματος δίχως αίτιο, διότι Ανατολή και Δύση είχαν πάψει πια να συνιστούν δρώσες πραγματικότητες της ψυχικής μας συγκρότησης και συγχωνεύτηκαν σ' ένα κενό πρότυπο χυδαίας καταναλωτικής επιβίωσης, στου οποίου την εφαρμογή χοροστατούσαν η διαφήμιση, ο τζόγος και η πορνογραφία. Εκτοτε, οι αγρότες παρουσιάζονταν σαν οριακά παραδείγματα της έσχατης αλλοτρίωσης κι εμείς το ξέραμε, δηλαδή ξέραμε ότι, στηρίζοντας έμπρακτα την υδροκέφαλη μητρόπολη της τηλεοπτικής δημοκρατίας, τους οδηγούσαμε παραπλανητικά στη σταδιακή εκμηδένιση και γινόμαστε οι ένοχοι του εκφυλισμού που σημάδευε το πεπρωμένο τους.

Εξάλλου, ήταν κιόλας έτοιμοι, από μόνοι τους, για το χειρότερο. Ας μην ξεχνάμε ότι επρόκειτο για την ίδια εκείνη γενιά φτωχών ανθρώπων που έδιωξαν τα παιδιά τους μακριά με το όνειρο να τα δουν να σπουδάζουν γιατροί και δικηγόροι, να τα δουν να ασχολούνται με κάτι εντελώς ξένο προς τη γη. Που θα πει πως η γη, μέσα τους, έπαιρνε την όψη ενός τοπίου όλο και λιγότερο μητρικού. Αυτή η ανυπόφορη αμφισημία στον δεσμό των ανθρώπων της υπαίθρου με τις φυσικές τους πατρίδες, αγάπη και μίσος ταυτόχρονα, νοσταλγία για τις δωρεές της και, συνάμα, μνησικάκη αποστροφή για τη στενότητα ενός ορίζοντα διαρκώς συρρικνούμενου μπροστά στη λαίλαπα της εκσυγχρονιστικής ανηθικότητας, δεν είναι το πιο αμελητέο ανάμεσα στα αίτια της επανάπαυσης που ευνόησε ολοκαυτώματα σαν το πρόσφατο. Θα ήταν περισσότερο ρεαλιστικό να μιλάμε για αναισθησία ή και για πλήρη παράλυση.

Εκ των υστέρων, αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς, πρέπει να παραδεχτούμε πως οι αγρότες είχαν βγει απ' τη σκηνή της Ιστορίας προ πολλού κι ότι εμείς δεν το αγνοούσαμε. Εξ ου και οι σπαραξικάρδιοι θεατρινισμοί μας απέναντί στη δυστυχία τους. Μπορεί μεν να εξακολουθούσαν να χαρακτηρίζονται ως αγρότες, αλλά δεν ήταν παρά επίδοξοι μικροαστοί, εξ υποθέσεως επιρρεπείς στο να δέχονται αδιαμαρτύρητα τις εξελίξεις που έπλητταν την ταυτότητά τους στη ρίζα της, όπως έγινε πριν από πολλά χρόνια στην Κέρκυρα, την πατρίδα μου, όπου μεγάλες ομάδες του πληθυσμού απομακρύνθηκαν σπασμωδικά απ' τους ελαιώνες για να επανδρώσουν τον τουριστικό μηχανισμό.

Ετσι, οι αγρότες κατέληξαν παγιδευμένοι στην κακοδαιμονία μιας γης μόνιμα λιποβαρούς σε ανταπόδοση, μιας γης που διέψευδε τις προσδοκίες τους καθημερινά και που η συγγένειά της με τον άνθρωπο είχε στερηθεί κάθε ίχνους πνευματικότητας. Ταπεινωμένη από τη βαναυσότητα των καλπασμών της προόδου, η φύση παρακολουθούσε άναυδη τις απόπειρες υπαγωγής της στους σχεδιασμούς των πολυεθνικών, μία εκ των οποίων, όχι η μικρότερη, ήταν η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αν οι αγρότες συναινούσαν τώρα στην εξάπλωση της βαμβακοκαλλιέργειας και στον ενταφιασμό των εσπεριδοειδών υπέρ του καθήκοντος να προστατευθούν οι τιμές, πάντως το πλήρωσαν ακριβά διότι αυτή η συναίνεση σκότωσε την αγάπη τους για το βαθύτερο, ζωτικό υπονοούμενο της σοδειάς. Ήθελαν να φτιάξουν ένα δεύτερο σπιτάκι κάτω απ' τον ήλιο, και φαίνεται συγκινητικό, όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, σαν εμάς, δηλαδή τους λάτρεις της αστικής δόμησης, άρχισαν να σπέρνουν στην ύπαιθρο ό,τι πιο φρικτό και κακόγουστο είχε να επιδείξει η τερατώδης προχειρότητα της αρχιτεκτονικής του τσιμέντου.

Παρομοίως, το δάσος έπαψε να είναι πηγή θρύλων. Στις παρυφές του, ο πληθυσμός δεχόταν στωικά την ειρωνεία των συντάξεων του ΟΓΑ και περίμενε τη φωτιά σαν το κύκνειο άσμα μιας κοινοτικής οργάνωσης που αποσυρόταν διά παντός στα αζήτητα. Οι γαίες καλλιεργούνταν, βέβαια, αλλά επίσης γίνονταν αντικείμενο περιφρόνησης, αφού έδιναν πάντοτε διαφορετικά αποτελέσματα απ' αυτά που απαιτούσαν τα πρωτόκολλα του στρατηγικού και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού της ευρωπαϊκής γεωργίας, επακόλουθα των οποίων ήταν οι περίφημοι κανόνες για το λάδι και τα αμπέλια ή η άρση της απαγόρευσης για την εισαγωγή μούστου από τρίτες χώρες. Το λαχάνιασμα της γης σ' αυτό τον εξοντωτικό αγώνα δρόμου δεν έβρισκε διέξοδο. Αναπόφευκτα, τα παραγόμενα αγαθά θα ήταν στο εξής αντιληπτά σαν ένα ελλειμματικό απόθεμα που η ομαλή απορρόφησή του από την αγορά δεχόταν τις επιθέσεις του ξέφρενου ανταγωνισμού και της οργανωμένης κερδοσκοπίας. Σιγά σιγά, οι αγρότες θα μάθαιναν να ζουν με την ανομολόγητη επίγνωση ότι η γη τους παρήγαγε πρώτ' απ' όλα εκδίκηση.

Συνεπώς, δεν είναι εδώ ανεπίκαιρη η ψυχολογική παρατήρηση ότι, άπαξ και βλάψεις κάποιον άθελά σου, αναγκάζεσαι στη συνέχεια να τον μισήσεις. Κατ' αναλογία, ισχύει επίσης ότι οι κάτοικοι της υπαίθρου, έστω κι αν δεν το παραδέχονται, πόσω μάλλον μπροστά στον φακό της τηλεόρασης, είχαν αναγκαστεί να εχθρεύονται τη γη και να αποφεύγουν την ακρόαση των βαθύτερων ρευμάτων της επιθυμίας της, κοντολογίς αναγκάστηκαν να συμβιώσουν μ' αυτήν νομίζοντας ότι το έκαναν απλώς και μόνον επειδή είχαν αποκλειστεί απ' τις μεγάλες πόλεις, όπου σύμφωνα με την τηλεόραση, δηλαδή την κυρίαρχη αλήθεια του κόσμου μας, συνέβαιναν όσα άξιζε να δει κανείς να συμβαίνουν. Ζούσαν σε μια γη που αντιστεκόταν ζηλότυπα στην πολιορκία των εύκολων λύσεων και της αρπαχτής. Για να την υποτάξουν, για να την αποστραγγίσουν μέσω της ανακύκλωσης, θα όφειλαν να διαθέτουν τα τεχνικά εφόδια ενός πολιτισμού στον οποίο δεν ήθελαν κατά βάθος να ανήκουν κι αυτό προσέδιδε στη διαγωγή τους μια χροιά παράνοιας, ολοφάνερη π.χ. στο είδος της φιλοξενίας που πρόσφεραν, κατά το ήμισυ αυθόρμητης και ανοιχτόκαρδης και κατά το ήμισυ ιδιοτελούς, με 80 ευρώ το δωμάτιο.

Αλλά η πόλη, έχοντας απαλλοτριώσει το μέλλον των αγροτών, δεν τους ανταπέδιδε ούτε καν σφυρίχτρες και καθρεφτάκια. Ο τουρισμός που οι αστικές περιοχές τροχιοδρομούσαν στην ύπαιθρο δεν ήταν παρά μια φτηνή, γραφική αναπαραγωγή των συνθηκών μισθωτής εργασίας, υποχρεώσεις συμμετοχής σε εμποροπανήγυρες, ψευτοφεστιβάλ, καταναγκαστική περιφορά της ρακένδυτης πελατείας στα υποτιθέμενα αξιοθέατα, τήρηση ωραρίων και κυνήγι φτηνού φαγητού μέσα στην πλημμύρα του κιτς και στις πετρελαιοκηλίδες των ακτών. Η χαριστική βολή θα δινόταν στη φύση απ' τον αγροτουρισμό για τα χωριατόπαιδα που θα εκπαιδεύονταν σαν γκαρσόνια και ρεσεψιονίστ, γι' αυτούς που διασκεδάζαν με τις εκπομπές της Αννίτας Πάνια, η φύση, ηλιόλουστη ή φθινοπωρινή, σκυθρωπή ή ανθισμένη, κατόπτριζε τη μειονεξία που σφράγιζε την ταυτότητά τους, υπενθύμιζε ενοχλητικά την ηθική εκείνης της σκληρής και αναχρονιστικής αλλά απολαυστικά γνώριμης ζωής, της οποίας τη δικαίωση είχαν πλέον διδαχτεί να απεύχονται.

Εν ολίγοις, εφόσον η τηλεόραση είχε ενοποιήσει, στην επιφάνεια, την κουλτούρα της πόλης μ' εκείνη της εξοχής, οι κάτοικοι των χωριών έπαψαν να ξέρουν πού βρίσκονται. Ως προς αυτόν τον συναισθηματικό ξεριζωμό, η γη υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας και ο μάρτυρας έπρεπε πάση θυσία να φιμωθεί. Αφού τη δηλητηρίασαν με την κατάχρηση των ψεκασμών, αφού κόντεψαν να την τρελάνουν με καταιγισμούς λιπασμάτων, αφού την οδήγησαν στα όρια της αντοχής της, αφού αλλοίωσαν τη χημεία της, αφού την υποχρέωσαν να παράγει καρπούς των οποίων η πλαστικοποιημένη απόχρωση ελάχιστα ισοστάθμιζε την έλλειψη γεύσης, αφού την έσυραν στον προθάλαμο μιας επιστημονικής φαντασίωσης όπου η ζωή επιτάχυνε τις εσωτερικές της καύσεις με τοξίνες και κάθε είδους καρκινογόνα απόβλητα, τέλος ,αφού την προετοίμασαν ώστε αύριο να συμφιλιωθεί με τους αχαλίνωτους πειραματισμούς των πολυεθνικών στον τομέα των μεταλλαγμένων, δεν είχαν στη συνέχεια άλλη διέξοδο απ' το να την εγκαταλείψουν στην ουδέτερη μοίρα ενός αναγκαίου κακού, δηλαδή στο στόχαστρο της απάθειας απέναντι στις συνέπειες.

Ναι, ήταν μια μάνα πλούσια σε γάλα, όμως το γάλα δεν μπορούσε πια να θεωρείται ευλογημένο κι αυτή η βέβηλη αίσθηση μόλυνε τον αρχαίο δεσμό του ανθρώπου με τα πνεύματα των δέντρων και τον ψίθυρο του υδροφόρου ορίζοντα, μ' εκείνα τα όνειρα της γης της επαγγελίας όπου ο άνθρωπος ήξερε ότι αν η μουριά δεν έκανε καρπούς ήταν επειδή είχε ήδη δώσει, αντί καρπού, τον ίσκιο της και άρα της όφειλαν ευγνωμοσύνη. Αυτή η εμπειρία συνόδευε κάποτε την αρμονική συμβίωση του ανθρώπου με τη φύση προκειμένου αυτός να αντέχει τις ταλαιπωρίες, προκειμένου να θυμάται πως οι ταλαιπωρίες της καλλιέργειας και της συγκομιδής ενέπλεκαν στο δράμα τους τη διάσταση του ιερού. Τώρα, τίποτα δεν ήταν ιερό, και η εναλλαγή της καλής με την κακή γη, της καλής με την κακή σοδειά, έπαψε να αναφέρεται σιωπηρά στο καλό και το κακό μητρικό στήθος, σαν να λέμε στις σημασίες εκείνης της μυθικής συγγένειας μεταξύ ανθρώπου και γης που απεικονίζονταν στις αφηγήσεις για παιδιά με τη μορφή της καλής νεραϊδας και της κακής μάγισσας. Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος που οι μανάδες έπαψαν να αφηγούνται. Οι μανάδες παραχώρησαν τον ρόλο τους στις τηλεοράσεις, όπου καλό και κακό ήταν συνώνυμα.

Εξηγείται επομένως το γεγονός ότι το μήνυμα της επικείμενης συντέλειας που εξέπεμπε ήδη από τις αρχές του καλοκαιριού όλη αυτή η οργανική κορύφωση της θερμότητας στην πελοποννησιακή και ευβοϊκή ύπαιθρο πέρασε ντούκου, και δύσκολα θα απέφευγε κανείς τον πειρασμό να υπογραμμίσει ότι, κατόπιν εορτής, τα δάκρυα είναι κροκοδείλια. Θα έλεγα πως η αδιαφορία των ανθρώπων για τον ψυχισμό της γης, η αδιαφορία τους εδώ και τριάντα χρόνια για την φωνή που εκπορευόταν απ' τις σχέσεις αγάπης και τιμωρίας οι οποίες συνέδεαν τους γεωργούς με τα χωράφια, σχεδόν προκάλεσε μίαν ύστατη κραυγή αγανάκτησης μεταφορικά και κυριολεκτικά πύρινης: τα βασίλεια της χλωρίδας ζητούσαν να ξαναγεννηθούν, αυτό ήταν γραμμένο στην αρχέγονη μνήμη τους όμως εκείνο που δεν ήξεραν είναι πως η αναγέννηση δεν θα ερχόταν ποτέ, κι έτσι έλαμψαν για τελευταία φορά πριν σβήσουν, σαν το φώσφορο.

Απ' αυτή την τραγική σκοπιά, η ανευθυνότητα που χαρακτηρίζει τους πολιτικούς, η αναξιοκρατία και η αγυρτεία που ευδοκίμει στις κλίκες τους, η παταγώδης ασυνέπεια και το θράσος, η διαφθορά και η βλακεία, η ασυναρτησία και η δουλικότητα προς τα συμφέροντα, ο τυχοδιωκτισμός και η φαυλότητα, η μικροπρέπεια και η φετιχιστική προσκόλληση στην ιδέα μιας τυφλής και αδηφάγου ανάπτυξης, τέτοιες αμαρτίες ισοδυναμούν με υποσημειώσεις. Εκείνο που συνέβη κατ' ουσίαν είναι ότι η λεγόμενη πρόοδος, ακριβώς όπως η ενέργεια που αποθηκευόταν συσσωρευτικά στους χυμούς και στις αρτηρίες των δέντρων μέχρις ότου εκραγεί, ασκούσε αόρητες πιέσεις σ' αυτή την περιοχή της ελληνικής χερσονήσου εδώ και πολύ καιρό, ώσπου οι αντιστάσεις κατέρρευσαν, περίπου όπως κατέρρευσαν, με το Χρηματιστήριο, οι αντιστάσεις στην αναδιανομή του πλούτου.

Για να μην πολυλογούμε, η Πελοπόννησος χρειαζόταν ερήμους κατάλληλες να φιλοξενήσουν γραφεία μεγάλων εταιρειών από τσιμέντο και γυαλί, ξενοδοχεία με καζίνο, πολιτισμικά πάρκα όπου η Επανάσταση του '21 θα αναπαριστάται σαν ψηφιακό υπερθέαμα. Η χώρα εκείνη ήταν κατάλοιπο του αγροτικού πολιτισμού του 19ου αιώνα και έπρεπε να την ωθήσουν στον 21ο αιώνα διά της βίας, μ' ένα σοκ, με τη χάραξη καινούριων δρόμων, με τη διάδοση καινούριων συμπεριφορών και επαγγελμάτων, με τη διανομή καινούριων τεχνολογιών και ούτω καθεξής. Διηγούνται ότι ο άγγλος βασιλιάς Γεώργιος Ε', πριν πεθάνει, είχε πει στον γιο του, μετέπειτα Εδουάρδο Η': «Γιε μου, να θυμάσαι ποιος είσαι!» Αυτός απάντησε: «Σ' το υπόσχομαι». Και, πολύ σοφά, πρόσθεσε: «Αλλά ποιος είμαι;» Εμείς, αντίθετα, μείναμε στην υπόσχεση.

Του **Παντελή Μπουκάλα** (Πηγή: εφημερίδα **ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ**)

«Ένα χρόνο μετά τις μεγάλες πυρκαγιές στον Υμηττό, λίγες μόλις ημέρες μετά την πυρκαγιά στα Γλυκά Νερά, το τοπίο στο πολυτραγουδισμένο και πολύπαθο βουνό της Αθήνας είναι χειρότερο από ποτέ. Οι καμένες εκτάσεις καταπατούνται, χαρακτηρίζονται γεωργικές, ανοικοδομούνται· στην άφρονα δε λεηλασία πρωταγωνιστούν και οι παρακείμενοι δήμοι με πλήθος αντιφατικών, ανεύθυνων και καταστροφικών επεμβάσεων. Οι εκκλήσεις των επιστημόνων και των οικολογικών οργανώσεων για δασοπροστασία, για χωροθέτηση, για μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, για κήρυξη του Υμηττού σε Εθνικό Δρυμό, δεν συγκινούν το κράτος και την κυβέρνηση. Η διατήρηση ενός πολύτιμου φυσικού αποθέματος για την υπερφορτωμένη Αττική δεν συγκινεί κανέναν κρατικό αξιωματούχο. Ούτε καν οι καπνοί πάνω από τα σπίτια, μέσα στην πρωτεύουσα του κράτους! Εγκληματική αδράνεια και σιγή. Και εγκληματική, σκόπιμη ασάφεια: Κανείς δεν γνωρίζει ποιο είναι το δάσος, ποιες οι κατοικήσιμες εκτάσεις, ποια τα όρια της χαρακτηρισμένης περιοχής Natura, υπό ποίους νέους περιβαλλοντικούς όρους θα διανοιχθούν νέες σήραγγες για τον αυτοκινητόδρομο. Κανείς δεν γνωρίζει τίποτε. Και ο Υμηττός γεμίζει οικοδομές, λατομεία και χωματερές, ερημοποιείται, αφανίζεται»...

Όχι. Δεν πρόκειται για απόσπασμα από προκήρυξη ριζοσπαστικής οικολογικής οργάνωσης, μιας από αυτές που συνηθίζαμε να τις ειρωνευόμαστε αγρίως πριν από ελάχιστα χρόνια, να χλευάζουμε την «υστερική καταστροφολογία» τους και να καταδικάζουμε τη μεν σκέψη τους σαν «παιδαριώδη», τη δε ευαισθησία τους σαν υποπροϊόν μόδας ή πόζας.

Για το πρωτοσέλιδο κύριο άρθρο της «Καθημερινής» πρόκειται, δημοσιευμένο την Πέμπτη 10 Ιουλίου. Και δυστυχώς, καθόλου αυθαίρετο δεν είναι να αντικαταστήσει κάποιος τον Υμηττό του σχολίου με την Πάρνηθα, την Πεντέλη, το Μαίναλο, τον Γράμμο, τον Πάρνωνα, το Πήλιο. Λατομεία μπορεί να μην υπάρχουν σε όλα τα βουνά μας, πουθενά όμως δεν λείπουν οι ανεξέλεγκτες χωματερές, οι οποίες, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις των δασολόγων και τις στατιστικά τεκμηριωμένες καταγγελίες τους, αποτελούν μία από τις τρεις βασικές αιτίες των δασικών πυρκαγιών, μαζί με τα καλώδια της ΔΕΗ και τις ορέξεις των κτηνοτρόφων για νέα βοσκοτόπια. Κι ας ψάχνουν για «ασύμμετρες απειλές» οι ευφάνταστοι μέσα στην ευθυνοφοβία τους κυβερνήτες μας, κι ας τα φορτώνουν όλα στον «στρατηγό άνεμο».

Για τον Κουρουπητό μόνο, χάρη και στις φιλότιμες προσπάθειες του και υπουργού Περιβάλλοντος κ. Κ. Λαλιώτη, πληρώναμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση πρόστιμο ύψους είκοσι χιλιάδων ευρώ την ημέρα (άλλη μία ελληνική πρωτιά: Η χρηματική ποινή για τον κρητικό σκουπιδότοπο ήταν η πρώτη που επιβλήθηκε για περιβαλλοντικούς λόγους σε χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Επειδή όμως το πρόστιμο έχει ήδη αυξηθεί, έγινε 34.000 ευρώ, και επειδή ο Κουρουπητός δεν είναι το μοναδικό στολίδι της ελληνικής φύσης, από την Πρωτοχρονιά του 2009, και κάθε μέρα, θα πληρώνουμε πρόστιμο 16.728.000 εκατομμυρίων ευρώ: 34.000 ευρώ για καθεμία από τις 492 χωματερές που θα εξακολουθούν να βρίσκονται εν χρήσει. Τεράστιο ποσό; Όχι, αν συγκριθεί με τα ευρώ που θα πληρώνουμε κάθε μέρα με τον καινούργιο χρόνο αν μέσα στο ήδη μισοφαγωμένο 2007 δεν προλάβουμε να κλείσουμε 1.555 χωματερές. Καλύτερα να μην πολλαπλασιάσουμε το 1.155 με το 34.000 (και βέβαια να μην πολλαπλασιάσουμε το γινόμενο τους με το 340,75 για να το δραχμοποιήσουμε), γιατί ο ίλιγγος που θα προκληθεί δεν θα γιατρεύεται με τίποτε και πιθανόν να οδηγήσει σε απονενομημένα διαβήματα.

Μακάρι πάντως να πληρώναμε οικολογικά πρόστιμα μόνο για τις χωματερές. Η μη συμμόρφωση της χώρας μας στις πρωτόδικες καταδικαστικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, για ποικίλες παραβάσεις του κοινοτικού περιβαλλοντικού δικαίου (διαχείριση απορριμμάτων, βιολογικός καθαρισμός αποβλήτων, συνεχείς υπερβάσεις στην εκπομπή αιωρούμενων σωματιδίων, Ασωπός, Κορώνεια...), θα οδηγήσει αναπόφευκτα, αφού κανείς και σε τίποτε δεν συμμορφώνεται, σε δεύτερες καταδικαστικές αποφάσεις, και πλέον η Κομισιόν έχει προβλέψει και την καταβολή «κατ' αποκοπήν προστίμου», σαν ποινή για το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την πρώτη ως τη δεύτερη απόφαση. Οι διαβεβαιώσεις του κ. Γιάννη Παπαθανασίου, υφυπουργού Οικονομικών, ότι «από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουμε δει πως είναι διατεθειμένοι να δείξουν κατανόηση», είναι κάτι σαν παρηγοριά στον άρρωστο ώσπου να επέλθει το μοιραίο.

Στα δάση μας βέβαια εκτός από τις χωματερές ανθούν και οι καταπατήσεις, από άτομα, μοναστήρια ή «φιλοπρόόδους συλλόγους» ισχυρών συντεχνιών. Η παράνομη δόμηση, ακόμα και σε εκτάσεις κηρυγμένες «αναδασωτέες», τρία χιλιόμετρα από την Ομόνοια, που υποτίθεται ότι τις προστατεύουν δέκα υπηρεσίες, είναι πια ένα έθιμο τόσο ισχυρό όσο και ο πασχαλινός οβελίας ή τα πανηγύρια του Δεκαπενταύγουστου· έχει μετατραπεί και αυτό σε συστατικό της ελληνικότητας, όπως καταχρηστικά και γελοιοποιητικά την εννοούμε. Είναι τέτοια η οικοφαγική μας μανία, νομιμοποιημένη από αλληπάλληλες κυβερνήσεις, οι οποίες ως βάθος χρόνου εννοούν μόνο την επόμενη εκλογική αναμέτρηση, που ώρες ώρες καταντάει κανείς να προσεύχεται να επιστρέψουμε στην ένδοξη εποχή που ψήφιζαν και τα δέντρα, μπας και νοιαστεί κανείς για δαύτα. Και να νοιαστεί βέβαια ουσιαστικά, κι όχι με αυτοεπιδεικνυόμενη ευαισθησία, σαν κι αυτή που σκηνοθετεί το τελετουργικό και δήθεν παραδειγματικό φύτεμα δέντρων από ηγέτες οι οποίοι χαχανίζουν κάτω από τα μουστάκια τους, έχουν δεν έχουν.

Περίπου τις ίδιες ημέρες που οι Έλληνες υπουργοί γνωστοποιούσαν με δυσερμήνευτη υπερηφάνεια ποια υπέρογκα πρόστιμα θα κληθούμε να πληρώσουμε για τις παράνομες χωματερές, έγινε γνωστό πως η Ελλάδα έρχεται 44η παγκοσμίως στον κατάλογο οικολογικής ευαισθησίας. Το κριτήριο που χρησιμοποιήθηκε στη σχετική έρευνα, η οποία περιέλαβε 149 χώρες, είναι ο Δείκτης Περιβαλλοντικής Επίδοσης (ΔΕΠ)· τον επινόησαν επιστήμονες των πανεπιστημίων του Γέιλ και του Κολούμπια, του έχει δε αποδοθεί ήδη το παρανόμι «πράσινο ΑΕΠ». Αφού μετρήθηκε λοιπόν και ζυγίστηκε η περιβαλλοντική συμπεριφορά όλων αυτών των χωρών, όπως αποτυπώνεται σε 25 τομείς (κατά κεφαλήν εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα, ατμοσφαιρική ρύπανση, ποιότητα του πόσιμου νερού, προστασία της βιοποικιλότητας, κατάσταση των δασών, σπατάλη και μόλυνση των υδάτινων πόρων, έλεγχος φυτοφαρμάκων, έκταση της καμένης γης και των προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών κτλ.), η Ελλάδα αναδείχτηκε τεσσαρακοστή τέταρτη. Η καλύτερη επίδοση της χώρας μας (100) σημειώθηκε στην κατηγορία «πόσιμο νερό», όπου αξιολογείται η πρόσβαση του πληθυσμού, και η χειρότερη (μόλις 4,8) στον τομέα «αποτελεσματικότητα προστασίας» περιοχών που έχουν βέβαια τη σφραγίδα των «προστατευόμενων», αυτό όμως δεν τις σώζει από τίποτε – πράγμα που σημαίνει ότι ο δείκτης της περιβαλλοντικής ευαισθησίας εκφυλίζεται σε δείκτη υπαισθησίας.

Ε, θα πει κανείς (αν μάλιστα τυγχάνει υπουργός Περιβάλλοντος δεν θα το πει απλώς αλλά θα το βροντοφωνάξει), μια χαρά τα πάμε, τεσσαρακοστοί τέταρτοι στον κόσμο, καλύτεροι από εκατό χώρες και βάλε. Μάλιστα. Μόνο που ο δείκτης μας (80,2 με άριστα το 100) μας φέρνει πολύ κάτω από όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, την Ελβετία, που πρωτεύει, τη δεύτερη Σουηδία (όλο εισάγεται το περιθρύλητο «σουηδικό μοντέλο» κι όλο στο τελωνείο μένει), τη Νορβηγία, τη Γαλλία, τη Γεωργία, τη Λευκορωσία κ.ο.κ. Και για να τσιγκλήσουμε τον εθνικό μας εγωισμό, υστερούμε και από την «οπισθοδρομική» Αλβανία, η οποία, με δείκτη 84, έρχεται 27η. Ε, ας μη γίνεις Έλληνας ποτέ, Αλβανέ...

